

LUKE
TE LONO TAUKAREKA
INAA TARATARA LUKE
TE HAKATAAKOTO
TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Luke e taratara maa Jesus kote tama ni tarataraina TeAtua teelaa ma ki hakasao te kanohenua Israel aa ma ki hakasao hoki naa tama hakkaatoa ite maarama nei. *Luke* e sissii maa Jesus ni kannaatia te Aitu TeAtua ki “hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha” (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite aroha Jesus inaa tama e nnoho hakaaroha. Te taratara ite manava hiahia raa elasi hoki i *Luke*, teenaa e hakatuuria mai iloto naa taratara kaamata teelaa e taratara ite au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naa taratara hakaoti telaupepa nei, ite saaita Jesus ni hano kite lani. Te taratara ite kaamata telotu no ttoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus kite lani raa, e tarataraina hoki te tama e sissii telaupepa nei i *Naa heuna naa Aposol*.

Naa taratara ite laupepa nei e vvae no hakatuu inaa kina elua (sapta 1–2 aa kosapta 9–19) teenaa e hakatuu naa taratara teelaa etakkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee kote mako naa ensol aa ite oo ana naa tama eroorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu itana saaita koi tamariki, aa

te parapol i te tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol i te tamariki tanata ni seai. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa i te vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa inaa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4

Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita lauaa ni ttipu ake no mattua 1.5—2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1-20

Jesus etoo te hakaukautapu aa e usuusuhia Satan 3.21—4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14—9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51—19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28—23.56

Te Ariki e hakamasikeria i te mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano ki te lani 24.1–53

¹ Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakaea naa taratara inaa vana ni ssuma iloto taatou. ² Naa tama naa ni sissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama ni kkiti inaa mee naa ka hakaea naa taratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau ku oti te hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa nau i te kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei e maanatu ai nau maa e taukareka ki sissia i se laupepa inaa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu

naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

⁵ I te saaita Herod koi tuku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua i te noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabet, e au i te noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua.* ⁶ Te hai aavana naa se takarua e ttonu imua naa karamata TeAtua, aa laaua hoki e tautari hakaraa o iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka, aa laaua ma Zechariah hoki ku mattua.

⁸ I te aso tokotasi raa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino se tama ilaatou kittuni naa insens, teenaa Zechariah ni tukua laatou ki hano no ttuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo ki loto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa iaa ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka matakua i tana saaita ni kite i te ensol naa. ¹³ Tevana iaa te ensol raa ni mee ake peelaa, “Zechariah, koe see matakua! TeAtua ku oti te lono i oo taku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki hai tama no haanau mai too tamariki tanata. Koe ku ttpa te tamariki naa ki John. ¹⁴ Saaita naa raa

* 1.5 1 Chr 24.10

koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma setama hakamau imua naa karamata TeAtua. Aia ki see unu naa wain aa ma naa vai mmara. E kaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa e takoto ia aia. ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakaaha aia ki TeAtua, TeAriki laitou. ¹⁷ Ttama naa ma ki hano vaamua TeAriki. Aia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. Aia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laitou raa no hakapaaria. Aia hoki ma ki haia aia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai ki te hakataakoto naa tama ettonu; aia ma ki haia aia te kanohenua TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa Ia.” ¹⁸

¹⁸ Zechariah ki vasiri ake ki te ensol, “Nau ma ki iloa peehea maa oo taratara naa ni taratara maaoni? Nau se tanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua.”

¹⁹ Teena ki hakaaha ake te ensol, “Nau ko Gabriel, nau etuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia kiau nau no kauatu te Lono Taukareka nei. ²⁰ Tevana ia koe ni see hai maanatu maa aku taratara nei nitaratara maaoni te laa ma ki ttino i te ssao e taukareka. Aa ia koe ni see maanatu maa te nei sei nitaratara maaoni raa, teena koe ma ki see lavaa tetaratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki tae iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino.”

²¹ Te kanohenua ni ttari ake i haho raa ni mamannatu tammaki i tana vana e hakatuai ai

✧ **1.15** Num 6:3 ✧ **1.17** Mal 4:5-6 ✧ **1.19** Dan 8:16; 9:21

iloto te Hare Tapu. ²² I tana saaita ni uru mai ki hahoraa, aia ni seelavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tanavana. Aia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

²³ I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo ki hare. ²⁴ Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. ²⁵ Aia ni taratara peela, “Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia.”

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

²⁶ I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua ni kaavea a Ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. ²⁷ A Ia ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttpa ma ko Joseph, teenaa se tanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary. ✧ ²⁸ Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peela, “Telaaoi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua!”

²⁹ Mary ni sopo iloo tana manava i naa taratara te ensol raa ni mee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto i naa taratara te ensol naa ni mee ake kiaa ia. ³⁰ Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see maku! TeAtua e mmata ake hakaraaoui iloo kiaa koe. ³¹ Koe ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata, teenaa koe ku taapaa a koe te tamariki naa ki Jesus. ✧ ³² A ia ma ki mee

ma se tama hakamau iloo, ka kannaatia naa tama raa maa, ‘Tama TeAtua i Aruna’. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee Ia pee ko David, tana tipuna. ³³ A Ia ma ki tuku i naa tama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!”[✧]

³⁴ Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, “Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma se tanata?”

³⁵ Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, “Te Aitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi TeAtua ma ki tau iaa koe. Teenaa ko te vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma ko te Tamariki TeAtua. ³⁶ Hakatuu ki too hareakina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia ku see lavaa te mee ana tamalliki, tevana iaa teenei aia ku ono ana marama. Niaaina maa ia kumatua raa, aia e haitama koi. ³⁷ See hai mee e hainattaa i TeAtua.”[✧]

³⁸ Araa vanaake iloo Mary, “Nau sepoe TeAtua. Tiiake mai naa vana naa ki ssura iaa nau pee ko o taratara e mee naa.” Teenaa seai lokoi te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

³⁹ See rooroa koi raa, Mary kitukutuku ana hekau raa no hakavave ki te matakaaina e tuu i naa tamaa mouna i Judea. ⁴⁰ A ia ni hano ki te hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. ⁴¹ Saaita Elisabet nilono i Mary e kannaa iaa ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki no neuneuee. Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Elisabet ⁴² no taratara ia

✧ 1.33 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 ✧ 1.37 Gen 18.14

vaaruna peelaa, “Koe naa ko te ffine e haia hakaraaoina iloo TeAtua iaruna naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ⁴³ E aa? Nau e haia hakaraaoina TeAtua peenei raa ko te aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata iaa nau? ⁴⁴ Itaku saaita koi ni lono iaa koe e kannaa iaa nau raa, te tamariki iloto taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. ⁴⁵ Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua iaa koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maaoni!”

Mary e hua tana mako

- ⁴⁶ Araa mee ake iloo Mary peelaa, ✧
 “Nau e hakanau i TeAtua iloto iloo taku hatumanava.
⁴⁷ Taku tino tama e hiahia iaa nau e hakasaoria TeAtua no ora,
⁴⁸ iaa Ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna iaa Ia! ✧
 Ekaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kakannaa iaa nau ma ko te ffine e haia hakaraaoina,
⁴⁹ i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee iaa nau. Tana inoa e tapu;
⁵⁰ A Ia ma ki manava aroha i naa tama elotu kiaa Ia, ekaamata i te haanauna notae ki telaa haanauna.
⁵¹ A Ia ni ffora tana rima haimahi raa no seua naa tama eahu kilaatou raa ma naa mannatu hikkahi laatou.
⁵² Naa tuku e haimmahira ni tukua iho Ia ki laro i naa nohorana laatou, aa naa inoa naa tamavare raa iaa, e saaua a Ia ki aruna. ✧

✧ **1.46** 1 Sam 2.1-10 ✧ **1.48** 1 Sam 1.11 ✧ **1.52** Job 5.11; 12.19

53 Naa tama e hiikkai raa ni kauake Ia te lopo mee e taukalleka,

aa naa tama e hai mee raa iaa e kerekereia a Ia ki oo hua ma naa rima laatou.

54 A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou,

ka au no tokonaki ki tana poe Israel.

55 A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa! ✧

56 Mary ni noho iloo ana marama etoru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

57 Tessao Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo tana tamariki tanata.

58 Ana hareakina raa hakkaatoa ma naa tama ennoho taupiri atu raa ni llono i te vana taukareka Te Atua ni mee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiafia hakapaa ma Elisabet.

59 Saaita te tamariki naa ni tae ki te varu ana aso raa, naa hareakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki. Naa tama naa ni oo ake no mee ki taapaa laatou te tamariki naa ki Zechariah,

te inoa tana tamana. ✧ 60 Araa nei Elisabet ku mee ake, “Seai! Tana inoa ko John.”

61 Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Koe e vana maa e aa? Koe see hai hareakina ettapa ki te inoa naa.” 62 Teenaa ki huri atu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laatou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri i te inoa te tamariki.

63 Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki too ake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peelaa: “Tana inoa ko John.”

Naa tama naa hakkaatoa nillee naa mouri laaou. ⁶⁴ Saaita naa lokoi raa, Zechariah kulavaa tetarata hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. ⁶⁵ Naa tama ennoho tauppiri atu kilaaua naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono i naa vana nissura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaatoa i naa mouna i Judea. ⁶⁶ Naa tama hakkaatoa nillono te vana ni mee nei ni vasirisiri soka laaou peela, “Teenei se tamariki hakamau iloo peehea ma ki sura nei?” I te aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto ia ia.

Te mako Zechariah

⁶⁷ TeAitu Tapu raa ni tau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaia ia naa tarata TeAtua:

⁶⁸ “Taataou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel! A ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laaou,

⁶⁹ A ia nikaumi tana Tama haimahi maki au no hakassaoria taataou, teenaa se tama e au ite manava David, te tama e heheuna ia ia.

⁷⁰ Imua iloo raa, a ia ni purepure ake ki ana pure e tapu,

⁷¹ maa taatou ma ki hakassaoria a ia i naa tama e tautau haeo ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaeo i taatou.

⁷² A ia ni vana maa ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou,

aa maa ia ma ki hakamaarona i ana tarata hakamaatua e tapu ni tuku imua.

⁷³⁻⁷⁴ TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa ia ma ki hakassaoria a ia taatou i naa tama e tautau haeo ma taatou,

teenaa kitiiake taatou ki heheuna see mattaku
iaa Ia,

⁷⁵ ki ttapu taatou, aa ki ttonu naa sosorina taatou
imua ana karamata inaa aso hakkaatoa
i naa ora taatou.”

⁷⁶ Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,
“Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure
TeAtua i-Aruna.

Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu
tana ara;✧

⁷⁷ koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa
i laatou ma ki hakassaoria,
i naa haisara laatou ma ki uiia TeAtua.

⁷⁸ TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa
e laaoi.

Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina
te noho laaoi raa ki maasina mai ki aruna
taatou,

⁷⁹ ki maasina iho mai i te lani ki aruna
naa tama hakkaatoa e nnoho iloto
te poouri,

teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena
te noho raaoi.”✧

⁸⁰ Te tamariki naa ni tipu ake no matua
ka atamai i te kau vana. A Ia nitaka vaaroto
mouku no tae ki tana aso ni hakasura
ki naa karamata te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus

(Mt 1.18-25)

¹ I te saaita naa raa Augustus,
te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi
tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua
hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi

te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa
laatou kitakkoto iloto telaupepa tettau.

² Tettau mua nei ni mee ite ssao Kwirinius
ni noho ma kote tama hakamau i Syria.

³ Naatama hakkaatoa ni oo ki naa matakaaina
laatou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.

⁴ Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, te taon
iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea,
te kina David te tuku laatou naa ni haanau ai.
Joseph ni hano ki te taon naa ia aia setama
ite manava David. ⁵ Aia ni hano no hakatuu
naa inoa laaua ma Mary, tana tarikai. Mary naa

e haitama, ⁶ teenaa ite saaita laatou ni noho
i Bethlehem raa, tana saaita ki haanau raa ku tae.

⁷ Aia ni haanau mai tana tamariki tanata mua,
teenaa haarikitia iloo laaua te tamariki naa
ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria kiloto
te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare
e moemmoe raa e kkapi hakkaatoa.

*Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma
naa ensol*

⁸ Ite poo naa raa, e mee naa tama e roorosi
i naa sipsip laatou i naa tautaha etaupiri ake
ki Bethlehem. ⁹ Teenaa te ensol tokotasi Te Atua
ni hakasura ake ki laatou no maasina atu tettia
Te Atua raa ki laatou. Naa tama naa ni mattaku
hakallika iloo. ¹⁰ Tevana iaa, te ensol raa

ni mee ake peelaa ki laatou, “Kootou see mattaku!
Nau e au ma te Lono Taukareka maa kootou.
Te henua hakkaatoa ma ki fiafia i te lono nei.
¹¹ Te aso nei, i te matakaaina David raa, te Tama
ma ki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai,
teenaa ko Te Ariki Christ! ¹² Teenei te mee
ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei
ni taratara maaoni: Kootou ma ki kkite ma

se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.”

¹³ Saaita naa lokoi raa, telopo ensol itelani ku hakassura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ “Maatou e fiafia iaakoe, TeAtua itelani i aruna.

Naa tama e fiffai ia a raa ki nnoho hakaraaoi!”

¹⁵ Saaita naa ensol raa ni ahe kitelani raa, naa tama eroorosi inaa sipsip naa ni taratara soko laatou peela, “Taatou ki ttaka ki Bethlehem no mmata ite tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou.”

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo nollave i Mary laaua ma Joseph aa tetamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.

¹⁷ Saaita naa tama naa ni kkite ite tamariki naa raa, hakaea atu iloo laatou ki naa tama ite kina naa ite mee te ensol raa ni taratara ake ki laatou.

¹⁸ Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo ite saaita laatou ni llono inaa taratara naa tama eroorosi inaa sipsip raa ni taratara ake ki laatou.

¹⁹ Mary ni hakamaarona naa mee nei hakkaatoa, ka hakkapi kiloto tana manava.

²⁰ Teenaa ahe iloo naa tama eroorosi inaa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua inaa mee laatou ni llono ka kkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake ki laatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

²¹ Ite varu naa aso te tamariki, itana sao ki ssere raa, taapaa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary i tana saaita seki haitama.✧

✧ **2.21** Lev 12.3; Lk 1.31

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

²² Tessaoraa kutae kioo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaarama laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa toa iloo laaua tetamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua.

²³ E mee pee ko naa sissii telooraa peela, “Naa tamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapuria atu ki TeAtua.”[☆] ²⁴ Takarua naa ni oo hoki kihakaara laaua ni rupe elua, aa ki mee seai, ni sukua reia elua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua.[☆]

²⁵ Itessaonaa raa e mee tetanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho i Jerusalem. Ttama naa setama etonu tana ora aa elotu i TeAtua. Aia e noho ka ttari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Israel, teenaa TeAitu Tapu raa etakoto ia ia.

²⁶ Tetanata naa nimee ake maa itana saaita koi ora raa, aia ma ki kite ite Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ²⁷ Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa ki loto te Hare Tapu,

teenaa kote saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua naa vana naa Loo raa etaratara ite vasi naa tamalliki.

²⁸ Simeon ni kapaatu no saaua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

²⁹ “TeAtua, Koe ni taao hi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa te nei koe kuti iake nau, te tama e heheuna ia koe, ki sara hakaraa oi.

³⁰ Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i tootama teelaa ma ki hakasao te henua no ora,

[☆] **2.23** Ex 13.2,12 [☆] **2.24** Lev 12.6-8

31 teenaa ko too tama ni hakanoho imua
 naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:
 32 Aia e takoto pee kote maasina ki hakailootia
 naa tama teelaa seai ma ni Jew raa
 i too hiihai, ☆

aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”

33 Joseph lauaa ma Mary ni oho iloo
 i naa taratara Simeon ni mee i Jesus. 34 Teenaa
 Simeon kitaku ki TeAtua ki haia hakaraaoina
 te hai aavana naa, ka taratara ake peelaa ki Mary,
 te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei ni tukua
 TeAtua ki seua turaa tama iloo i Israel aa
 ki hakasaoria turaa tama no ora. Tamariki naa
 ma ki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, tee-
 laa ma ki taratara hakallikaina te lopo tama tama,
 35 teenaa ki hakassaaina naa hakataakoto
 e ffuu naa tama naa. Too hatumanava
 ma ki hakallika iloo i too aroha, e mee ma
 ko naa urumakina too haitino ki te seesere.”

36-37 Teelaa se puruna ffine ku matua iloo
 e heheuna ma se pure TeAtua enoho
 hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa
 ko Anna, tamariki ffine Fanuel, ite manava
 Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna
 itana aavana raa nimate ite hitu naa setau
 ite aavvana ana lauaa, aa te nei ana setau
 ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa
 ni seai iloo ki hakataha ite Hare Tapu naa; aia
 e lotu ki TeAtua i te poo ma te ao, aa e haka pakuu
 kataku peenaa i TeAtua. 38 Ite saaita naa
 lokoi, Anna ku tae atu ki te kina naa no taratara
 hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu
 Jesus ki naa tama hakkaatoa e nnoho taritari
 ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

☆ 2.32 Is 42.6; 49.6; 52.10

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph laaua ma Mary nioti te haia laaua naamee hakkaatoa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo laaua ki Nazareth, te matakaaina laaua iloto Galilee.✧

⁴⁰ Te tamarikinaa ni tipu ake hakaraa oi iloo no matua. Aia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laa oi TeAtua ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Naa setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem ki te Kaikai te Pasova. ✧ ⁴² Saaita naa setau Jesus ni tae ki te sinahuru maa rua raa, laatou haimaatua ni oo ki te kaikai naa, e mee pee ko naa oo laatou i naa setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikai raa ni oti, takarua naa ni ahe ki hare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takarua naa ni ttau maa ia e urukoi iloto te kaavena e oo laatou naa. Laatou nittaka te aso hakkaatoa, teenaa ki kaamata laaua te ssee iaa ia ki naa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Te tamarikinaa ni see laavea laaua, teenaa ki ahe laaua

ki Jerusalem no ssee iaa ia. ⁴⁶ I te toru naa aso raa laaua ni lave i te tamarikinaa iloto te Hare Tapu, e noho ma naa tisa naa Jew raa ka hakannoo ki naa tama naa ka vasirisiri taratara kilaatou.

⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana taratara raa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa ni tteki hakaoti i te saaita laaua ni kkite iaa ia, teenaa ki mee ake tana tinna, "Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa kotea? Maaua ma

✧ 2.39 Mt 2.23 ✧ 2.41 Ex 12.1-27; Deut 16.1-8

too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee
iaa koe.”

⁴⁹ Teenaa kimee ake Jesus kilaaua, “Koorua
e mee iloo kissee koorua iaa nau raa kote aa?
Koorua see illoa maa nau kinoho iloto te hare
taku Tamana?” ⁵⁰ Tevana iaa takarua naa
ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake
kilaaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa
ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakannoo
kinaa taratara laaua. Tana tinna naa nituku
hakaraa o iloo naa taratara tana tamariki naa
iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus ni tipu ake
no matua ma te atamai, teenaa TeAtua ma
te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia. ✧

3

John te Baptis e hakaee naa taratara TeAtua (Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Teenaa kote sinahuru maarima naa setau
Tiberius nituku i Rome. Te saaita naa raa
Pontius Pilate kote hakamau i Judea, Herod
kote hakamau i Galilee, aa Philip, te taina
Herod raa kote hakamau i Ituria ma Trakonitis;
Lisnias kote hakamau i Abilene, ² aa Annas
laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua.
Ite saaita naa raa, te taratara TeAtua raa
ku pakuu ake ki John, te tama Zechariah, iloto
mouku. ³ Teenaa kihano John vaaroto
naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan raa
no hakaee kite henua peela, “Kootou tiake
naa haisara kootou naa aa kootou ku mee
ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua
ma ki uiia a Ia naa haisara kootou.” ⁴ E mee ma

✧ 2.52 1 Sam 2.26; Prov 3.4

ko Isaiah, te pure TeAtua raa ni sissii mai iloto tana Laupepa:

“Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:
‘Penapenaa te ara TeAriki,

hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia.

⁵ Tanumia naa kina e nnoto,

aa kusaaria naa tutu aa ma naa mouna raa
ki hakanaatasi.

Hakattonu naa ara e ppiko,

aa ku hakamoremore naa ara see mmore laaoi.

⁶ Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei
ma ki kkite i te ara TeAtua e hakasao
te tama no ora!”[✧]

⁷ Turaa tama iloo ni oo ake ki John
ma ki hakaukau tapu John ilaatou. Tevana iaa
John ni vanaake peelaa ki naa tama naa,

“Naa kata! Ko ai te tama e vana maa
kootou elavaa te mmuni inaa haaeo TeAtua
ma ki kauatu ki kootou?”[✧]

⁸ Kootou mee naa mee
e taukalleka, ki huri ake peelaa maa kootou

ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou
ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham.

Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua elavaa te huri
naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham.

⁹ Te takuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia
naa laakau raa inaa patiaka laatou; naa laakau
hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia
ki laro, ka peesia ki loto te ahi.”[✧]

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia,
“Maatou ki mee peehea?”

¹¹ John ki hakaaha ake, “Te tama e mee
ana kkaahu e lua raa ki kauake sekkahu maa

[✧] **3.6** Is 40.3-5 (LXX) [✧] **3.7** Mt 12.34; 23.33 [✧] **3.8** Jn 8.33

[✧] **3.9** Mt 7.19

te tama see hai kkaahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa.”

¹² E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peelaa ki John, “Ttisa nei, maatou ki mee peehea?”[☆]

¹³ John ki mee ake, “Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou e too i naa kanohenua, ki laka i aruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou.”

¹⁴ Aaraa soldia ni vasiri hoki peelaa, “Ai maatou? Maatou ki mee peehea?”

John ki mee ake, “Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama katoa kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haaeo i telaa tama. Tennoho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia.”

¹⁵ Naa hakataakoto te henua ni haimmahi iloo, teenaa kikaamata laatou te mee naa mannatu laatou ma John nei pee kote Mesaea raa koi.

¹⁶ Teenaa ki mee ake John kilaatou, “Nau e hakaukau tapu kootou ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo see tau te suru atu no vvete naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki Te Aitu Tapu aa kite ahi.

¹⁷ A ia e taaoahi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakutu naa hua wit raa ki vvaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa notuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

¹⁸ John ni taratara i te lopo vana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono Taukareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laatou.

[☆] 3.12 Lk 7.29

19 Tevana iaa John ninutua a ia Herod, te hakamau e roorosi i Galilee, i aa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa i aaraa vana aana e hakallika ni mee. ²⁰ Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia kiloto te hare karapusi. ☆

John e hakaukau tapu i Jesus

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Tesaaita John ni oti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. I te saaita Jesus koi taku raa, telani ni taaraki. ²² Teenaa ki hano iho TeAitu Tapu raa ma se rupe no takoto iaa Ia. Araa taratara iho iloo te reo raa i telani peela, “A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.” ☆

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

²³ Tesaaita Jesus nikaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru. Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

²⁴ Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

²⁵ Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

☆ **3.20** Mt 14.3,4; Mk 6.17,18 ☆ **3.22** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

Esli te tama Nagai,
²⁶ Nagai te tama Meiat,
Meiat te tama Matataias,
Matataias te tama Semein,
Semein te tama Josek,
Josek te tama Joda,
²⁷ Joda te tama Joanan,
Joanan te tama Risa,
Risa te tama Serubabel,
Serubabel te tama Shealtiel,
Shealtiel te tama Neri,
²⁸ Neri te tama Melkai,
Melkai te tama Adi,
Adi te tama Kosam,
Kosam te tama Elmadam,
Elmadam te tama Er,
²⁹ Er te tama Joshua,
Joshua te tama Elieser,
Elieser te tama Jorim,
Jorim te tama Mattat,
Mattat te tama Levi,
³⁰ Levi te tama Simeon,
Simeon te tama Judah,
Judah te tama Joseph,
Joseph te tama Jonam,
Jonam te tama Eliakim,
³¹ Eliakim te tama Melea,
Melea te tama Menna,
Menna te tama Matataa,
Matataa te tama Nathan,
Nathan te tama David,
³² David te tama Jesi,
Jesi te tama Obed,
Obed te tama Boaz,

Boaz te tama Salmon,
Salmon te tama Naason,
³³ Naason te tama Aminadab,
Aminadab te tama Admin,
Admin te tama Arni
Arni te tama Hezron,
Hezron te tama Peres,
Peres te tama Judah,
³⁴ Judah te tama Jacob,
Jacob te tama Isaac,
Isaac te tama Abraham,
Abraham te tama Tera,
Tera te tama Nahor,
³⁵ Nahor te tama Serug,
Serug te tama Ruu,
Ruu te tama Peleg,
Peleg te tama Eber,
Eber te tama Shela,
³⁶ Shela te tama Kainan,
Kainan te tama Arpaxad,
Arpaxad te tama Shem,
Shem te tama Noah,
Noah te tama Lamek,
³⁷ Lamek te tama Metusela,
Metusela te tama Enoch,
Enoch te tama Jared,
Jared te tama Mahalalial,
Mahalalial te tama Kainan,
³⁸ Kainan te tama Enos,
Enos te tama Seth,
Seth te tama Adam,
Adam te tama TeAtua.

4

Jesus e usuhia Satan
(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teena taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa kiloto mouku. ² Jesus nitaka i te kina naa ana aso e matahaa, teena hanatu iloo Satan no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia niseai ana kaikai nikai, teena a Ia nilono itana hiikai i te hakaotiana naa aso naa.

³ Teena ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, “Ki mee maa koe naa kote Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoa.”

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakaaha ake peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, “Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi.”[✠]

⁵ Teena Satan kitoa a ia Jesus kiaruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi inaa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Satan ki mee ake kiaa Ia, “Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, inaa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. ⁷ Ki mee maa koe elotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Koe ki lotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!’[✠]

⁹ Ki oti raa Satan kutaakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teena ki mee ake, “Ki mee

✠ 4.4 Deut 8.3 ✠ 4.8 Deut 6.13

maa koe ko te Tama TeAtua, koe ku sopo ki laro.
 10 I te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.’[☆] 11 Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, ‘Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakkuu oo vae i naa hatu.’^{”☆}

12 Araa Jesus ku mee ake, ‘Te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.’^{”☆}

13 Saaita Satan ni oti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari, i aa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanoHENUA

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

14 Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono nitere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa. 15 A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

16 Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu, e mee pee ko i-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua ki ppau naa taratara te Laupepa Tapu. 17 Te laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia ki ppau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

☆ 4.10 Ps 91.11 ☆ 4.11 Ps 91.12 ☆ 4.12 Deut 6.16

18 “TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,[☆]
 ite aa, iaa nau ni hakamaatinoria TeAtua
 ki hakaēa nau te Lono Taukareka raa
 ki naa tama e nnoho hakaaroa.

Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaēa nau
 kite henua ki illoa laatou maa naa tama
 e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,
 aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa
 ma ki kkite;

naa tama e mmaha itelopo vana hakallika raa
 ma ki hakattanaria,

19 aa kiluilui kite henua peela maa tessao
 TeAriki ki hakasao tana kanohenua raa
 ku tae iho.”

20 Ki oti raa Jesus kuppui te laupepa raa
 no kauake ki te tama e heheuna i te hare lotu naa,
 teenaa noho iloo ia ki laro. Naa tama hakkaatoa
 iloto te hare lotu naa ni nnoho kattoka atu
 kiaa Ia. ²¹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou,
 “Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei
 ku ttino.”

²² Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia,
 aa laatou ni oho i te ttonu ana taratara e kauake.
 Teenaa kitaratara laatou peela, “Te nei sei
 ko te tama Joseph?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou,
 “Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai
 te taratara hakasese e mee peela, ‘Te tokta nei,
 mee soko kkoē ki marooroo koē!’ Kootou
 ma ki taratara mai hoki maa kootou ni lono
 maa nau ni hakassura naa mahi TeAtua
 i Capernaum, teenaa, ki hakasura hoki ni vana
 peenaa i taku tino henua nei.” ²⁴ Jesus ki mee ake,
 “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: see hai

[☆] 4.18 Is 61.1-2 (LXX)

pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama i naa tino henua laatou.✠

²⁵ “Hakannoo mai ki taratara atu nau: e maaoni maa ni tammaki iloo naa puruna haahine ninnoho i Israel ite ssao Elijah, teenaa kotessao te vailaa elasi nitoo i anasetau etoru ma te vasi, ka sura te one e hakamataku inaa matakaaina hakkaatoa.✠

²⁶ Tevana iaa Elijah ni see heunatia TeAtua ki se tama peelaa i Israel, sei. Aia ni heunatia ki hano ki te puruna ffine tokotasi e noho i Sarafat i te matakaaina Saidon.✠

²⁷ “E tammaki naa tama i Israel ni haia te leprosi i te ssao Elisa; tevana iaa ni see hai tama ilaatou ni haia no marooroo, teelaa ko Naaman koi, te tama haka Syria.”✠

²⁸ Te saaita naa tama iloto te hare lotu naa ni llono inaa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo.

²⁹ Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa e tuu iaruna te tamaa mouna. Jesus nitoo laatou ki te tauru te mouna naa, teenaa ilaatou e mannatu ma ki peesia te tama naa kilaro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha ilaatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika

(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa ite aso te Sabat.

³² Naa tama naa ni massaro iloo i naa akonaki

✠ 4.24 Jn 4.44 ✠ 4.25 1 Kgs 17.1 ✠ 4.26 1 Kgs 17.8-16

✠ 4.27 2 Kgs 5.1-14

Jesus naa, i te aa i taana raa ni taratara hakamaatua iloo. ✧

³³ I te saaita naa raa e mee te tama iloto te hare lotu naa e mee tana tipua hakallika iaa ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, ³⁴ “Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe ni au ma ki taaiia maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!”

³⁵ Teenaa kihuri atu Jesus no nutua te tipua naa, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i te tama naa!” Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa kilaro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni sei tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo ka taratara sokolaatou peelaa, “Teenei ni taratara peehea e haimahi peenei? Ttama nei e taratara ake hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa ki taha.”

³⁷ Naa taratara i naa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

*Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)*

³⁸ Kiotiraa Jesus ku masike i te hare lotu naa no hano kite hare Simon. A Ia e hanatu peenaa raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii elasi. Teenaa vanaake iloo naa tama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa e moeraa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tattaa naa kaikai naa tama i te hare naa.

✧ 4.32 Mt 7.28-29

⁴⁰ I te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naa tama hakkaatoa te laa elaavea te kau maki, teenaa Jesus ki hakapiri atu ana rima iaruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa.

⁴¹ Naa tippua hoki nitau iaaraa tama ilaatou ni kerekereia Jesus ki hakattaha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peelaa, “Koe raa ko te Tama TeAtua.”

Tevana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara, i te aa ilaatou e iloa maa Ia ko te Mesaea.

Jesus ehakaea te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew

(Mk 1.35-39)

⁴² Itetahaata te laa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano kite kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa kikaamata te henua te sessee iaa Ia. I te saaita laatou ni llave iaa Ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha Ia ilaatou. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa kilaatou, “Nau ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa iaaraa matakaaina hoki, i te nei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee.”

⁴⁴ Teenaa kisare hakaea Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere itai te Namu Genesaret, teenaa te henua ni kkutu ake kiaa Ia ki hakannoo laatou

ki naa taratara TeAtua. ² A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota teelaa e ttuu ka huihui naa kupena laatou. ³ Jesus ni hano no kake kiaruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa kote poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa hakamaarie kitai. Araa noho iloo Ia i aruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa.✧

⁴ I tana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, “Hakkuutia te poti nei kite kina ehonu, aa kootou ma oosa naa ku ppesi naa kupena kootou naa maa see hai ika emmau.”

⁵ Teenaa ki mee ake Simon, “TeAriki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, tevana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa ki mee koe evana ma ki pesi naa kupena nei, te nei nau ku pesi naa kupena nei.”✧

⁶ Laatou ni pesi laatou kupena naa no lavaa naa ika laatou e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae.✧ ⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i telaa poti ki aro ake no tokonaki ki laatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa no ppii hakaoti kite ika, naa poti naa ni tauppiri ki appuru. ⁸⁻⁹ Simon Peter laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laatou ni ppuinaa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, hakataha iaa nau. Nau se tama e mee aku sara.” ¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana

✧ 5.3 Mt 13.1,2; Mk 3.9,10; 4.1 ✧ 5.5 Jn 21.3 ✧ 5.6 Jn 21.6

laatou ni kkite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, “Koe see mataku; kaamata ite saaita nei koe ma ki haanota tama.”

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no tiiake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a Ia te tama e makiraa no taukareka

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² Ite aso tokotasiraa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee tetanata e haia teleprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia ni hakaleiho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

¹³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” Ite saaita naa lokoi, teleprosi ni sura ite tanata naa ni seai. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari ki setama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki Te Atua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”[☆]

¹⁵ Tevana iaa telono inaa vana Jesus ni mee raa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa ki kktutu ake te lopotama no hakannoo kiaa Ia, aa ki haia laatou ki taukalleka i naa maki laatou.

¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

[☆] **5.14** Lev 14.1-32

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ I te aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naa tisa te Loo ennoho i te kina naa. Naa tama naa ni oomai i naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi TeAtua ni takkoto i Jesus, kilavaa Ia te mee naa tama e mmaki raa ki malolloo. ¹⁸ E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi i aruna ana moelana, ittama naa see lavaa te sasare. Laatou ni haaita ma ki hakauru atu te tanata naa kiloto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa ni kapi naa tama. Teenaa ki sauaa laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana kiloto ttonu te kuturana tama imua Jesus. ²⁰ I te saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa, oo haisara raa ku oti te uiaa a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara sokolaatou peela, “Te nei ko ai te tama kutaratara iloo pee ko ia ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peela, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa? ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiaa a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peela maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teena mee ake iloo Ia kite tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oomoelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ I te saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua ki tana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Teenei ni vana hakallee mouriloo maatou ekkite i te aso nei.”

*Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)*

²⁷ Kiotiraa, Jesus ku uru ki haho te hare naa no kite itetama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tanainoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.” ²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaa-muri Jesus.

²⁹ Teena Levi nipena tana kaikai elasi maa Jesus i tana hare. E tammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki ni arumia ake Levi kite kaikai naa. ³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa effai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou e kkai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?”[☆]

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa sei ko naa tama see mmakiraa e kaavea no mmata i te tokta, teena ko naa tama are e mmaki. ³² Nau ni see au no ssee ki naa tama e mannatu maa laatou e ttonu lokoi. Sei. Nau ni au no ssee ki naa tama

[☆] 5.30 Lk 15.1-2

haisara, ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.”

*Naa taratara i te hakapakuu see kai
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)*

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana hoo raa ki noho see kkai i te saaita te tanata e aavana raa koi noho ma laatou? See lavaa iloo! ³⁵ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana hoo naa ma ki hakataharia ilaatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu see kkai.”

³⁶ Jesus ni hakaeta ake hoki te parapol e mee peelaa: “See hai tama e ssae te tapaa maro hoo kippoo no ttui ki te maro tuai. Ki mee a ia e mee peenaa raa, te maro hoo naa ma ki saaea a ia, aa te tapaa maro hoo naa ma ki see matamata laaoi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see hai tama hoki eutu te wain hoo raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoo naa ma kippuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. ³⁸ Te wain hoo raa ki utuhia ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri hoo naa sipsip. ³⁹ See hai tama ma ki hiiunu te wain hoo itana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, ‘Te wain tuai raa e taukareka iaa.’ ”

6

Jesus ko TeAriki te Sabat (Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ Ite aso te Sabat tokotasiraa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena essomo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihaki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua.✧ ² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa ki laatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa eppui ite aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka ite laupepa ite vana David ma naa taanata ettaka ma iaraa nimee ite saaita laatou ni hiikkai?✧ ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kai, araa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki kikkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai.”✧

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, “Te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate (Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Itelaa Sabatraa, Jesus ni hano kiloto te hare lotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa inaa taratara TeAtua. Teelaa setanata emmate tanarima hakamaatau enoho hoki ite kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laatou ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa kitaratara haaeoina laatou. Naa tama naa ni tokatoka seemuu

✧ 6.1 Deut 23.25 ✧ 6.3 1 Sam 21.1-6 ✧ 6.4 Lev 24.9

ki mmata laatou, ki mee maa Jesus e huri no haia a Ia te tanata naa no taukareka i te aso te Sabat. ⁸ Tevana iaa Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, “Masike aa koe ku au no tuu imua.” Te tanata naa ni masike no tuu iloo i te kina naa. ⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa ettana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora telaa tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?” ¹⁰ Jesus ku ttoka atu ki laatou hakkaatoa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, “Ffora too rima.” Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore i naa lloto laatou, teenaa ki kaamata laatou te taratara soko laatou ma se vana peehea laatou ki haia laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee kitaku Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa ka taku ki Te Atua.

¹³ I te tahaata raa a Ia ni aru ake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru maa te takarua naa tama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Teenei naa inoa laatou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter, Andrew, taina Peter, James,

John,
 Philip,
 Bartolomiu;
¹⁵ Matthew,
 Thomas,
 James, te tama Alpius,
 Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai
 maa Rome e roorosi i Israel,
¹⁶ Judas, te tama James,
 aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti
 ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

*Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike
 naa maki*

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus niahemai i te mouna ma ana aposol
 no tuu iloo i te kina etaahora ma telopo
 disaipola ana. E tammaki naa tama
 inaa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma
 naa matakaaina ettuu itai pee ko Tyre ma
 Saidon ni kikutu ake i te kina naa. ¹⁸ Naa tama naa
 ni oo ake no hakannoo kiaa Ia aa ki uia
 naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua
 hakallika raa hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia
 Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naa tama hakkaatoa
 i te kina naa ni mee ma kippaa naa rima laatou
 i te haitino Jesus, i teelaa ni mahi raa e ssura mai
 ia Ia, teelaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake,
 “Kootou naa tama e nnoho hakaaroha, kootou
 ki hakafiaffia;
 te Nohorana Te Atua raa se kina kootou!

21 Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou
ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama ettani i te ssao nei, kootou
ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku kkata!

22 “Kootou ki fiaffia i te saaita te henua
elotoffaao i kootou, e hakakkee kootou,
e sasakkiri i kootou, aa etaratarara maa kootou
nitama e hakallika, teenaa maa i kootou
ettaka ma te Tama te Henua! ✧ 23 Naa tippuna
naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa
ki naa pure TeAtua imua. Kootou ia ki fiaffia
i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu
ka fiaffia, inaa tuuhana kootou ellasi raa
e takkoto mai i te lani. ✧

24 “Tevana ia kootou naa tama e hai hekau
i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i te ssao kootou ni nnoho hakaraaoi raa kulaka!

25 Kootou naa tama e kkai ka pposu
i te saaita nei raa ma ki haia
hakallikaina iloo;

i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou
naa tama e kkata i te saaita nei;

kootou ma ki ttani hakaaroha!

26 “Kootou naa tama te laa e tarataraina
te henua ma nitama e taukalleka raa, kootou
ma ki haia hakallikaina iloo;

i te aa i naa tippuna naa tama naa ni taratarara hoki
peenaa i naa pure kaillesesi imua.

*Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo
kootou
(Mt 5.38-48; 7.12)*

✧ 6.22 1 Pet 4.14 ✧ 6.23 2 Chr 36.16; Acts 7.52

27 “Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiaa nau: manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama elotoffaaeo i kootou, 28 taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e sosorina hakallika ki kootou. 29 Ki mee too vasi kauae e paakia setama, huriatu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee too kahu e matoru raa etoa setama, tiiake te tama naa ki too hoki too kahu vare. 30 Hookii niaa enoho ma koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa setama ni too tana mee iaa koe, koe see mee ma ki hakahea atu too mee naa. 31 Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama.✧

32 “Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e sosorina peenaa! 33 Ki mee maa kootou e sosorina taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa! 34 Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama te laa e illoa kootou ma ki otikoi kootou kuahe no too naa mee kootou naa raa, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!

35 “Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki sua oomee naa. Teenaa te tuuhana kootou raa ma kilasi, aa kootou

✧ 6.31 Mt 7.12

ma ki haia ma ni tamalliki TeAtua i Aruna. I te aa iaa Ia e haia hakaraaoina a Ia naa tama e sosorina hakallika aa ma naatama haisara. ³⁶ Kootou ki manava aroha itelaa tama, e mee koi ma ko te Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

*See hakatonutonu telaa tama
(Mt 7.1-5)*

³⁷ “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu TeAtua i kootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara haaeoina hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama e ppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki i naa haisara kootou. ³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e ssee raa ma ki hakatau atu ki takkoto i naa rima kootou. Te kooina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa ko te kooina TeAtua ma ki hookii atu ki kootou.”

³⁹ Teenaa ki hakaeta ake Jesus te parapol nei, “Te tama eppuni ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama eppuni hoki ana karamata, ilaaua ma kileiho hakapaa kiloto se rua.✧ ⁴⁰ See haitama e akonakina elaka i aruna tanatisa, tevana iaa ite saaita naa akonaki naa ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.✧

⁴¹ “Koe e tokaria ai koe te kerekere emmau ite karamata tootaina, aa koe iaa see anaana ite kunaaroto laakau emmau itoootino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki tootaina, ‘Taina, kau kipisia te kerekere emmau itoo karamata,’ aa tootino iaa see kite ite kunaaroto laakau emmau itoo karamata?

✧ 6.39 Mt 15.14 ✧ 6.40 Mt 10.24-25; Jn 13.16; 15.20

Koe setama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau emmau itootino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia te kerekere e mmau i te karamata too taina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai
(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Te laakau esomo taukareka raa see hua hakallika, e mee pee ko te laakau esomo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naa laakau hakkaatoa e ilotia inaa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakaia inaa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakaia inaa tuna essomo ite vao. ⁴⁵ Te tama esosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama esosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava. Ite aa, naa taratara te tama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava. ✧

Te takarua e hakatuu naa hare laaua
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ “Ai kootou e kannaa ai iaa nau peela, ‘Te Ariki, Te Ariki,’ aa kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu inaa tiputipu te tama teelaa e au kiana nau no hakannoo ka tautari ki aku taratara. ⁴⁸ Te tama naa e mee ma setama e hakatuu tana hare, e kerii iloo kilaro no hakatuu ana pou raa ki aruna te ppaai laro. Saaita tettai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa nituu makattau koi, ite hare naa ni hakatuu

✧ 6.44 Mt 12.33 ✧ 6.45 Mt 12.3

hakaraaoi. ⁴⁹ Te tama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa e mee ma setama e hakatuu tana hare raa iaruna te kerekere e parapara; saaita tettai raa nillohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa.”

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka (Mt 8.5-13)

¹ Te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo Ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa e noho i te kina naa. Te hakamau naa e mee tanapoe, ellee ai tana manava, e maki aa etaupiri koi kimate. ³ Te saaita te hakamaunaa nilono inaa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, “Koe etau te au no haia te vana te hakamaunee e mee atu. ⁵ Te hakamaunee setama ehiihai ki maatou naa Jew, aa teenei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou.”

⁶ Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. I tana saaita ni taupiri atu ki te hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, koe see mee ma ki hakanaenae koe maki au iloo koe kitaku hare. Nau seetau te hakauru tetama peenaa pee kokoe kiloto taku hare, ⁷ iaa nau hoki seetau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai

koi, aa taku poe raa ku marooroo. ⁸ Nau hoki emee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau emee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, 'Tere!', te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita emee ake ki telaa tama peelaa, 'Tere mai!' te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, 'Haia te heuna nei!' te heuna naa ma ki haia te tama naa."

⁹ Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia kite kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, "Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa elotu maaoni i Te Atua pee ko te tama nei!"

¹⁰ Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no k kite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

¹¹ Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e t tapa ma ko Nain.

¹² Itana saaita ni taupiri ki uru atu kiloto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa.

E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. ¹³ Saaita Te Ariki ni kite ia ia raa, tana manava ni lee iloo ia ia, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki te ffine, "Koe see tani."

¹⁴ Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama

e mate naa. Jesus ki mee ake, “Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!” ¹⁵ Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakaaha atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

¹⁶ Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, “Te pure hakamaatua raa kutaka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!”

¹⁷ Telono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu tauppiri atu.

Jesus laaua ma John te Baptis
(Mt 11.2-19)

¹⁸ Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru te takarua i ana disaipol, ¹⁹ no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, “Teenaa ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”

²⁰ Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma teenei ko koe nei teelaa ni taratara ia ma kioti ku au. Seai? Maatou ki ttari ki telaa tama.”

²¹ I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike te lopo tama e laavea te kau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no kkite. ²² Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua nikkite aa naa vana koorua ni llono:

naa tama e ppuni naa karamata laatou raa
 ku kkite,
 naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa
 te sassare,
 naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa
 ku taukalleka,
 naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa
 ku llono,
 naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora,
 aa naa tama ennoho hakaaroha raa kullono
 i te Lono Taukareka TeAtua. ✧

²³ Naa tama see nnapa te tautari mai kiaa nau raa,
 laatou ki fiaffia!”

²⁴ Saaita naa tama ni heunatia ake John
 ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake
 ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John:
 “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku,
 kootou ni mannatu maa setama peehea raa e oo
 kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa
 kootou ma kikkite maa setama ematanaena,
 e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri
 te matani? ²⁵ Eaa? Kootou ni mannatu
 maa kootou ma kikkite ma setama euru
 ki naa hekau etaavi mmaha? Seai hoki.
 Naa tama euru ki naa hekau e taavi mmaha raa
 teenaa ko naa tama ennoho i naa hare naa tuku!

²⁶ Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa
 ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata
 maa iteenaa kote pure TeAtua? Uee, aa
 nau kutaratara atu kikootou, teenaa se pure
 hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata.

²⁷ Ite aa, iteelaa ko John raa nitarataraina
 iloto te Laupepa Tapu: “TeAtua e mee maa,
 Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano

✧ **7.22** Is 35.5-6; 61.1

imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’☆

²⁸ Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa te tama see ilotia iloo ma se tama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naa tama e aoao naa takis, ni llono i naa taratara nei; teenaa ko laatou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaaukau tapu raa i John.

³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaaukau tapu ina John.☆

³¹ Jesus kuttao atu hoki, “Nau ki taratara maa naa tama e noho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? ³² Naa tama naa e mee

pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peela,

‘Maatou nitaa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!

Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peela, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’ ³⁴ Saaita te Tama te Henua

ni au raa, a Ia ekai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peela, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei se tama e kaikai vware aa e unuunu vware; teenei se tama e vaisoa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ ³⁵ Tevana iaa naa tama

e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa kote atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake nokkai laaua itana hare, teenaa Jesus ni hanatu kitana hare raa no noho kikai.

³⁷ Ite saaita naa raa, teelaa se ffine hai huri raa e noho i te matakaaina naa. Itana saaita ni lono maa Jesus e kai i te hare te Faarisi raa, hanake iloo ki te hare naa ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha.

³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, i te kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki analauru. Araa suru atu iloo no vaisisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa.✧

³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite i te vana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peelaa, “Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!”

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara ki kauatu kiaa koe.”

Simon ki hakahe ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”

⁴¹ Jesus ku kaamata peelaa, “Teelaa se takarua taanata nitoo mane ite hakamau tokotasi, tetanata tokotasi etoo ana sehua erima, aa telaa tanata etoo ana huitaarau erima.

⁴² Araa nei te takarua naa ni see hai mane ki sua laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha ilaaua, teenaa

✧ 7.38 Mt 26.7; Mk 14.3; Jn 12.3

mee ake iloo kilaaua ki see suia ana mane. Aa teenaa, ko ai te tama i te takarua naa ma killee iloo tana manava i te hakamau naa?”

⁴³ Simon ki mee ake, “Nau maanatu ma ko te tama ni too ana mane e tammaki.”

Jesus ki mee ake, “Simon, too maanatu naa e tonu.” ⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peelaa ki Simon, “Koe ekite i te ffine nei? Nau ni uru mai kiloto too hare nei, aa koe ni see hai vai ni kaumai ki huihui aku vae. Aia iaa ni huihuia aia aku vae ki ana reimata, araa hakapakupaku iloo ki ana lauru. ⁴⁵ I taku saaita ni au raa, koe ni see purepure mai ka vaisioni taaua, aa te ffine nei iaa ni kaamata iloo te vaisionisoni peenaa i aku tapuvae i taku saaita ni uru mai kiloto too hare nei. ⁴⁶ Taku pisouru ni see mumurua a koe ki te ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaakaa manoni. ⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, tellee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peelaa maa ana haisara e tammaki naa ku oti te uiia hakkaatoa TeAtua. Te tama teelaa sei ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”

⁴⁹ Naatama e nnoho i te kina naa ku kaamata te taumaruu iaa ia, “Teenei se tama peehea nei e mee maa ia e uii naa haisara?”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei ku sao iaa koe e lotu iaa nau; aa tere ma te laa oi TeAtua.”

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

¹ Kimuriraa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina. Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou. ² E mee hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine ni taapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, te tama e roorosi naa mee te tuku Herod; Susana; aa ma telopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.✧

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua 'wit'

(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Etammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ “Teelaa setanata ni hano no pesipesi ana hua wit. Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena ka takatakamia, ka llee ake naa manu raa no kaaina. ⁶ Aaraa hua ni maaoha kiaruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia

✧ **8.3** Mt 27.55,56; Mk 15.40,41; Lk 23.49

ka mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka; naa 'wit' naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou, te 'wit' tokotasi e tau tana lau i naa hua.”

I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake kilaatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto te parapol

(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa te parapol raa e mee maa e aa. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, teenei e kauatu nau ki kootou, aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.

‘Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite, niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.’[☆]

Te hakataakoto te parapol ite tama e pesipesi naa hua 'wit'

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ “Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama ellono inaa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia aia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, ki puuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

¹³ “Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiaffia i te llono ana laatou i naa taratara TeAtua,

[☆] **8.10** Is 6.9-10 (LXX)

araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou ni usuusuhitaria raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

¹⁴ “Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

¹⁵ “Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura

(Mk 4.21-25)

¹⁶ “See haitama e hakaura tana lamu nouhi ki te kamete, sei maa e hakatuu kilaro te ssoa. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee kikkite aaraa tama i naa uru ake laatou ki loto te hare.✧

¹⁷ “Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti kulaavea no hakassuratia ki te maarama.✧

¹⁸ “Teenaa kootou kum mata ki hakannoo hakaraaoi iloo kootou; te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama sei ana mee ni kauake TeAtua raa iaa,

✧ **8.16** Mt 5.15; Lk 11.33 ✧ **8.17** Mt 10.26; Lk 12.2

naa mee iloo ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia.”☆

Naa taaina aa ma te tinna Jesus

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, araa nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama. ²⁰ Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus, “Tootinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe.”

²¹ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku tinna ma aku taaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Ite aso tokotasi raa, Jesus ni vanaake peelaa ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere. ²³ Ite saaita laatou koi tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teenaa kittiri iloo laatou te matani elasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru.

²⁴ Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “TeAriki, TeAriki! Taatou ka mallemo!”

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no marino kkii iloo te moana. ²⁵ Teenaa ki mee ake Ia ki ana disaipol, “Kootou elotu peehea?”

Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou, “Teenei se tama peehea, ma te matani ma naa peau raa ki tuku ki ana vana?”

☆ **8.18** Mt 25.29; Lk 19.26

Tetanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo ki te matakaaina Gerasa, itelaa vasi te namo Galilee. ²⁷ Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee tetanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake nottiri iaa ia. Tetanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua katakavao; a ia e moemoe peenaa inaa kava.

²⁸ Itana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, te Tama Te Atua i-Aruna! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!”

²⁹ A ia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika i te lopo saaita, aa niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi a ia no tere kina a ia te tipua naa kiloto mouku.

³⁰ Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’,” i te aa ia ia e tauria te lopo tippua. ³¹ Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou ki te rua e hotu iloo kilaro ka poouri tanutanu.

³² Teelaa ni poi e tammaki ettuu kakkai i te vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau inaa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo. ³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau inaa poi,

teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa kite hakattoo ana te mouna raa kiloto te namo no mallemo.

³⁴ Naa taanata e roorosi naa poi naa nikkite ite vana ni meenei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama e noho i naa tautaha te matakaaina naa. ³⁵ Te henua ni oo ake no mee kimmata laatou ite vana e hakasura naa. Tesaita laatou nittae ki Jesus raa, laatou nikkite ite tanata teelaa ni tauria naa tippua raa e noho ma Jesus. Te tanata raa kutara tana maro aa ku atamai hoki. Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa.

³⁶ Naa tama nikkite ite vana ni mee naa ni taratara ake ite ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka. ³⁷ Naa tama ite matakaaina naa ni ffuri no vana ake iloo ki Jesus ki hakataha ilaatou, ilaatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto te poti raa no hano.

³⁸ Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vana ake ki Jesus ki oo laua.

Araa nei aia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peelaa kiaa ia, ³⁹ “Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia Te Atua.”

Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Tetamariki ffine e mate ma te ffine etere tana ttoo

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ite saita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naa tama ite kina naa ni oo atu no pureppure laatou, ilaatou hakkaatoa nittari atu kiaa Ia.

⁴¹ Teenaa sura atu iloo te tanata ettapa ma

ko Jairus; a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. Tetanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare, ⁴² i tana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

I te saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia. ⁴³ I loto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tanatoo peenaa, teenei kulava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa ki naa tokta, tevana iaa ni see haitama ni lavaa te haia a ia no taukareka. ⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia te tupa te maro Jesus, teenaa tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa. ⁴⁵ Jesus ki vasiri, “Teelaa ko ai te tama e kapa mai kiaa nau?”

Naa tama raa ni see illoa hakkaatoa, teenaa ki mee ake Peter, “Te Ariki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi.”

⁴⁶ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa, “Teelaa setama raa e kapa mai kiaa nau. Nau e iloa i teelaa ni mahi raa e maffana iaa nau.” ⁴⁷ Saaita te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni porepore i tana matakū. Teenaa hanatu iloo ia no pesi kilaro imua ina vae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua naa tama naa hakkaatoa, i tana vana ni kapa ai kiaa ia, aa iaa ia ni taukareka lokoi i te saaita naa. ⁴⁸ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe nei ku taukareka i aa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

⁴⁹ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake

no vanaake ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au.”

⁵⁰ Araa nei Jesus nilono inaa taratara ake tetama naa ki Jairus, teenaa ki mee ake Ia peela ki Jairus, “Koe see mataku; taaohi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka.”

⁵¹ Ite saaita laatou nitae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou kiloto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia kittuu ihaho. ⁵² Naa tama ite kina naa ku mmate hakaoti te ttani i te tamariki ffine naa. Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!”

⁵³ Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, ilaatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. ⁵⁴ Jesus ki taaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, “Taku tama, masike kiaruna!” ⁵⁵ Te tamariki naa ni ora hoki no masike kiaruna ite saaita naa loko. Teenaa vanaake iloo Jesus kinaa tama naa kikauake nikaikai maa te tamariki raa kikai. ⁵⁶ Naa maatua te tamariki raa nillee naa mouri laua, tevana iaa Jesus ni mee ake kilavaa ki see taratara ki se tama i tana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo

(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

¹ Ite aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi Te Atua kilaatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou

hoki te uii naa maki. ² Teenaa heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. ³ A Ia nitaratara ake peelaa kilaatou, “Tesaaita kootou e oora, kootou sei naa mee kootou e piki maa nitokotoko, ni paeke haohao hekau, nikaikai, nimane, aa ma nissaa naa kahu kootou.” ⁴ Naa hare kootou e toa kinnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa kitae kite ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ⁵ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou kuti iake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Tesaaita kootou e oora, kootou kutahitahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa tetiputipu laatou e hakasura naa e sara.” ⁶ Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

*Herod see iloa i Jesus
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)*

⁷ Tesaaita Herod, tetuku Galilee, ni lono i naa vana essurane i raa, a ia ni vvere hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. ⁸ E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa kuoti te ora hoki. ⁹ Teenaa kitaratara Herod peelaa, “Nau ni vanaake ki naa tama raa kituutia te ua John, aa te nei ko ai elono nau e mee

✧ 9.3 Lk 10.4-11 ✧ 9.5 Acts 13.51 ✧ 9.8 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

naa vana nei?" Teenaa mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

Jesus e haanai te kudurana tama e tammaki
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laatou soko laatou ki te matakaaina e ttapa ma ko Bethsaida. ¹¹ Te saaita naa tama i te kina naa ni llono raa, oo atu iloo laatou vaamuri Jesus. Jesus ni hiahia ilaatou ni oo ake, teenaa hakaea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

¹² Te saaita telaa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ni oo ake no vanaake peelaa ki Jesus, "Heunatia naa tama nei ki oo kinaa matakaaina e taupiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa ma ni kina maa laatou ki mmoe, i te kina nei see nohoria."

¹³ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai."

Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou ennoho koi ma naa haraoa e rima ma naa ika e lua. Koe ehiihai maa maatou ki oo notaavi ni kaikai ki haanai te kudurana tama nei hakkaatoa?" ¹⁴ (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa e llava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Hakanohoria naa tama naa ki noho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi."

¹⁵ Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, ¹⁶ Jesus ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttoka iloo Ia ki te lani

no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. ¹⁷ Naa tama raa ni kkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai nittoe raa ni haaoa naa disaipol raa kiloto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter epesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ Ite aso tokotasi Jesus ni noho kaku soko Ia raa, ana disaipol raa ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa ki laatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁹ Naa disaipol raa ki mee ake, “E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki.”✧

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Ai kootou e taratara maa nau ko ai?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Koe naa ko te Mesaea TeAtua”✧

Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

²¹ Teenaa kippui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama. ²² A Ia ni taratara ake hoki peelaa ki laatou, “Te Tama te Henua raa

ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru naa aso.”

✧ 9.19 Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ✧ 9.20 Jn 6.68,69

23 Teenaa kimeeake Ia peelaa kilaatou hakkaatoa, “Kimee nitama e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa kitiaake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa ite kau aso hakkaatoa, aa laatou kutautari kiaa nau. ✧

24 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni. ✧

25 Se aa e taukareka ma ki sura ite henua kimee maa naa mee hakkaatoa ite maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Seailoo!

26 Kimee maa te henua enna iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa ilaatou itana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e ttaapu.

27 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu ite kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no k kite ite Nohorana Te Atua.”

*Te haitino Jesus ku too tana maasina
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

28 Kullaka naa aso e varu itana saaita ni kauake naa taratara nei raa, Jesus ni toa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku ki Te Atua. ✧

29 Itana saaita ni taku raa, tana taurae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. 30-31 Teenaa te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina telani no haitarata ma

✧ 9.23 Mt 10.38; Lk 14.27 ✧ 9.24 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

✧ 9.28 2 Pet 1.17,18

Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, kittino te hakataakoto TeAtua.

³² Peter ma ana soaraa ni mmoemannuu, teenaa ite saaita laatou ni maffuru raa, laatou ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa ettuu maa Ia. ³³ Te saaita tetakarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, “E taukareka iloo i maatou ennoho ite kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” (Teenei se taratara vware koi aana ni pesi, iaa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

³⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru i aruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku ite saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. ³⁵ Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, “Teenei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!”[✧]

³⁶ Saaita te reo raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu mai. Naa disaipol naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama ite saaita naa ite mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Itelaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai kilaro te mouna naa, teenaa te kuturana tama e tammaki raa ni oo ake no ttiri i Jesus. ³⁸ Te tanata tokotasi iloto

✧ 9.35 Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

te kuturana naa ni tanitani varo ake peela, “Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi! ³⁹ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa ekappisi ana varo no moe kappore, teena naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. ⁴⁰ Nau ni hai peenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

⁴¹ Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, “Kootou nitama eaa esosorina hakallika ka see lotu tonu! Eaa? Teenei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?” Teena huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, “Toomai too tamariki tanata naa.”

⁴² Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia a ia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa kappore. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa, teena taureka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakaheha atu iloo Ia te tamariki tanata raa ki tana tama. ⁴³ Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ⁴⁴ “Kootou hakamaarona i taku taratara e mee ki kauatu nei! Ttama te Henua raa ma ki hookina ki naa rima naa tama te maarama nei.” ⁴⁵ Tevana iaa naa disaipol raa ni see illoa maa Jesus

e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Setama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Naa disaipolraa ni hakatauttau soko laatou maa ko ai te hakamau i laatou. ⁴⁷ Jesus ni illoa i naa mannatu naa tama naa, teenaa saua iloo a Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tana vasi. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Tetama etautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei ra, tetama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa tetama e hiihai kiaa nau ra, tetama naa e hiihai hoki ki tetama ni heuna ma kiau nau. Tetama teelaa see ilotia maa setama iloto kootou ra, teenaa kote hakamau i kootou.”[☆]

Tetama see taukaa ma kootou ra, teenaa se tama kootou

(Mk 9.38-40)

⁴⁹ John ki mee ake, “TeAriki, maatou ni kkite tetanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa tetanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe.”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, “Kootou see puuia kootou tetama naa, ite aa tetama see taukaa maa kootou ra, teenaa se tama kootou.”

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fiffai ki Jesus

☆ 9.46 Lk 22.24 ☆ 9.48 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20

⁵¹ I te saaita Jesus ku taupiri ki toa ki te lani raa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna ana tama ki oo

imua kite matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina ki noho.

⁵³ Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fiffai maa Ia e hanake, teenaa ila tou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem.

⁵⁴ Saaita James laaua ma John nillono i te taratara nei raa, laaua ni ffuri no mee ake ki Jesus, “Te Ariki, koe e hiihai ma ki kannaatia maatou te ahi te laniraa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?”[☆]

⁵⁵ Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua laaua. ⁵⁶ Araa oo iloo laa tou ki telaa matakaaina.

Naa tama evana maa laa tou e fiffai ki tautari i Jesus

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ I te saaita laa tou koi sassare ka o o raa, te tanata tokotasi ni vanaake peelaa ki Jesus, “Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano.”

⁵⁸ Jesus ki mee ake, “Naa manu vao raa e mee naa rua laa tou, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laa tou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo.”

⁵⁹ A Ia ki mee ake ki telaa tama, “Tautari mai kiaa nau.”

Araa nei te tanata naa ku mee ake, “Te Ariki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana.”

⁶⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki ttanu naa tama laa tou e mmate. Tere no hakaea i naa tipu tipu te Nohorana Te Atua.”

[☆] **9.54** 2 Kgs 1.9-16

61 Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, tevana iaa koe kuttari kiahe nau imua no purepure ki taku haanauna.”✠

62 Jesus ki mee ake, “Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, araa nei ku mamaanatu tammaki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua.”

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

1 Kimuri raa TeAriki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. 2 A Ia ni vanaake peelaa kilaatou, “Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppesi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e moosisi koi. Kootou taku ki TeAriki, te tama e mee ana verena naa, ki heuna nitama hoki ki oo no vasi.”✠ 3 Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea kittaka ma naa poi vao e kaittama.”✠ 4 Kootou see ppiki ni paos e haohao mane, aa ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni taka. Ki mee nitama e ttiri i kootou i te ara, kootou see ttuu no tarataraina kootou naa tama naa.”✠ 5 Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu ki loto se hare, kootou ki mee ake peelaa, ‘Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei,’ 6 Ki mee maa teelaa se tama e manava laaoi e taka

✠ 9.61 1 Kgs 19.20 ✠ 10.2 Mt 9.37,38 ✠ 10.3 Mt 10.16

✠ 10.4 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5

i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma kitakkoto ma tetama naa; aa kimee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ⁷ Kootou see vaissare huri inaa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou kikkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou.✧

⁸ “Ki mee nitama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou kikkai ni aa laatou e kauatu, ⁹ aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, ‘Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.’ ¹⁰ Aa kimee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa,✧ ¹¹ ‘Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa e mmahu i naa vae maatou, etatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou iaa ki illoa i te mee nei: Te Nohorana TeAtua raa ku saaita atu ki kootou!’✧ ¹² Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa!✧

Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Mt 11.20-24)

¹³ “Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina

✧ **10.7** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ✧ **10.10** Acts 13.51 ✧ **10.11** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ✧ **10.12** Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15

kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maroppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huriake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou. ✧ ¹⁴ I te Aso te Hakatonu Te Atua raa, te manava aroha Te Atua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou. ¹⁵ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saaua ki telani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!” ✧

¹⁶ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.” ✧

*Te tino hitu maa te takarua taanata raa
ku ahe ake ki Jesus*

¹⁷ Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiaffia ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!”

¹⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kite i naa leiho mai Satan i telani, e mee pee ko naa kkemo te uila. ¹⁹ Hakannoo mai! Nau ku oti te uiiatu naa mahi Te Atua ki kootou, kilavaa kootou tetakataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa kitinaia naa mahi Satan.

✧ **10.13** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✧ **10.15** Is 14.13-15 ✧ **10.16** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20

Kootou ma ki see lavaa te mmere i naa mee peenaa. ✧ ²⁰ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakannoo ki kootou; kootou ki fiafia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i telani.”

Jesus e taku ki te Tamana
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Ite saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa nitakoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, TeAriki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia iaakoe ku oti te hakaariake kinaa tamavare i oomee ni huu ki see ilotia naatama eatammai ma naatama e illoa i te kavana. E maaoni, taku Tamana, itenei kotoo ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²² Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana nikaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See haitama e iloa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua. Aa naa tama hoki e illoa i TeAtua raa, teenaa ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.” ✧

²³ Te saaita ana disaipol raa ni nnoho soko laatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou ki fiafia i kootou kukkite i naa mee nei. ²⁴ Nau e vanaatu ki kootou: Etammaki naa pure TeAtua ma naa tuku ni fiffai maa laatou kikkite i naa mee kootou ekkite nei, tevana iaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fiffai maa laatou

killono i naa mee kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka tetama haka Samaria

²⁵ Ite aso tokotasi raa, te tisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria a ia te atamai Jesus. Aia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?”✠

²⁶ Jesus ki hakahe ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

²⁷ Te tanata raa ki mee ake, “‘Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laaoi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laaoi iaa koe soko kko.’”✠

²⁸ Jesus kuttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.”✠

²⁹ Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia se tama e iloa i naa Loo, teenaa ki vasiri ake a ia peela, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

³⁰ Jesus ki hakahe ake, “Teelaa se tanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. I loto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huuina ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tama naa ka moe somo sara iloto te ara.

³¹ “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki i te ara naa. Itana saaita ni kite i te tanata

✠ **10.25** Mt 22.35-40; Mk 12.28-34 ✠ **10.27** Deut 6.5; Lev 19.18

✠ **10.28** Lev 18.5

e moe ka somo sara raa, a ia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

³² “Peelaa hoki, teelaa setama e heheuna i te Hare Tapu TeAtua ni sare ake hoki i te ara naa. A ia ni sare ake no mmata i naa moe te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

³³ “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. Itana saaita ni kite i naa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, a ia ni aroha iloo.✧ ³⁴ Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina te tama naa e mmere raa ki te wain ka aamosi ki te ssunu, araa saisai iloo ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia

tetama raa no hakanoho iaruna tana donki no hakattaki ki te hare moemoe tokotasi. Teenaa noho iloo ia no mmata ake ki te tama naa.✧

³⁵ I te ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva elua no kauake iloo ki te tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peelaa kiaa ia, ‘Mmata ake ki te tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau too kooina ni pesi i te tama nei.’”

³⁶ Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peelaa ki te tama naa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma setama enoho ite vasi te tanata ni taia nei?”

³⁷ Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”

Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

³⁸ Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni taa

ki te matakaaina e noho ai te ffine e ttapa ma ko Martha. Teenaa Jesus nitoa te ffine naa ki tana hare. ³⁹ Martha e mee tanataina e ttapa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua TeAriki no hakannoo ki ana taratara.✧
⁴⁰ Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo i aa ia e tuu kappena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e maanatu maa te vana taku taina e mee nei e taukareka? Nau koraa ku tiiake iloo ia kippena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

⁴¹ Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. ⁴² Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maaoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku (Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ Ite aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. Itana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei, ‘Tamana maatou i te lani: Too inoa e tapu raa ki hakanauria; kau no noho maa se tuku i maatou.

✧ 10.39 Jn 11.1

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou ni ppena,
e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara
naa tama hakkaatoa e ppenaa ki maatou.
See tiiake maatou kilavaa te usuhia naa vana
e hakallika.’”

⁵ Ki otiraa Jesus ku mee ake peelaa kilaatou,
“Ki mee setama ikootou e hano kite hare
tana soa raa ite tuaapoo no vanaake peelaa,
‘Naasoa, kaumai ni haraoa etoru, kioti nau
ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi
ite saaita nei kinnoho maaua itaku hare, aa
nau ku see hai kaikai kikauake!’ ⁷ Aa ki mee
maa too soa naa e mee atu peelaa itana hare,
‘Koe see au no haarona nau! Taku tootoka nei
ku oti te ppui, aa aku tamalliki nei e mmoe ma
nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu
ni kaikai maau.’

⁸ “Nau e mee atu ki kootou. Niaaina
maa koorua naa se takarua e vaisoa
hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa
te kauatu ni kaikai maau. Iaa ki mee maa koe
e tuu koi ka kainnoo atu peenaa raa, te tama iloto
te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee
hakkaatoa e ssee.

⁹ “Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou:
Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee,
aa koe ma kilave; pakuukuu ite tootoka,
aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe.
¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa
ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama
e ssee raa ma kilave, aa te tootoka raa
ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho
i te tootoka.

11 “E aa? Koe ma kilavaa te kauake se kata ki tootamariki kimee maa ia e kainnoo atu ki kauake seika? 12 E aa? Koe ma kilavaa te kauake se huitaarau, kimee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua? 13 Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou evana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii TeAitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?”

Jesus laaua ma Belsebul
(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

14 Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. I te saaita te tipua naa ni hanaa raa, te tanata naa nitaratara hoki, teenaa ki oho naa tama i te kina naa. 15 Tevana iaa e mee naa tama e taratara peelaa, “Te tama naa e too ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa e lavaa ai aia te hanahana naa tippua.” ✧

16 Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ✧ 17 Tevana iaa Jesus ni illoa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake illoa Ia peelaa ki laatou, “Te henua e noho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see noho no meeme hakapaa raa ma ki oti kumaseu. 18 Aa kimee maa te nohorana Satan raa e noho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou e hai maa te nei ni mahi e kaumai

✧ 11.15 Mt 9.34; 10.25 ✧ 11.16 Mt 12.38; 16.1; Mk 8.11

Belsebul ki hanahana naa tippua. ¹⁹ Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaari atu maa naa taratara kootou naa e ssara! ²⁰ Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peelaa maa te Nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

²¹ “Te saaita te tama e haimahi raa etuu ma ana hana ka roorosi i tana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takkoto taukalleka.

²² Aa ki mee se tama e haimahi are i aa ia e hanatu no hetaa laaua ka taia te tama naa raa, te tama e haimahi ilaaua naa ma kitoa a ia naa hana hakkaatoa telaa tama no vaaea a ia naa hekau te tama naa e kailaaraotia a ia.

²³ “Te tama see tuu itaku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri.✧

*Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Mt 12.43-45)*

²⁴ “Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’

²⁵ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite inaa tuu matahua ka maarama te hare. ²⁶ A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika ia ia ia ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora

✧ 11.23 Mk 9.40

te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua.”

Te hiahia maaoni

²⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, “Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!”

²⁸ Te enaa ki mee ake Jesus, “Naa tama are ki fiafia raa, te enaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!”

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua

(Mt 12.38-42)

²⁹ Te saaita te henua ni kkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu no taratara ake peela, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana e kkite, te elaa ko te mirakol koi TeAtua ni mee i Jona.✠ ³⁰ Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa te nei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei.✠

³¹ “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei, te enaa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakannoo kite atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.✠

³² “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kano henua Niniveh raa ma ki massike

✠ **11.29** Mt 16.4; Mk 8.12 ✠ **11.30** Jon 3.4 ✠ **11.31** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

no tuku haaeo ki naa tama e noho i te ssao nei, teenaa ilaatou niffuri notiake naa haisara laatou ite saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona inaataratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei.✧

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ “See hai tama e hakaura tana lamu no hakalluu ki laro se kamete. Te tama naa e hakatuu are telamuraa ki aruna se aruna, ki k kite naa tama raa i naa uru mai laatou ki loto te hare.✧

³⁴ “Naa karamata kootou e mee ma ni lamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki poouri.

³⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te poouri raa koi.

³⁶ Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e poouri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou.”

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi ki tana hare ki kikai lauaa, teenaa hanatu iloo Ia kite hare te tama naa no noho kikai. ³⁸ Te Faarisi raa

ni teki iloo itana saaita nikite maa Jesus ni see huihui ana rima imua iaa ia ku mee ki kai. ³⁹ Teenaa ki mee ake TeAriki kiaa ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naapeleti kootou, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou nitama esosorina hakallika ka kailallao. ⁴⁰ Naa vvare! Kootou see illoa maa TeAtua nipenapena itaha naa mee ma iloto hoki? ⁴¹ Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama e nnoho hakaaroha, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

⁴² “Aroha iloo ikootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki inaa tuuhana e sinahuru, no kauake tetuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa see manava laaoi i TeAtua ka tiiake kootou tetiputipu etonu TeAtua. Teenei tetiputipu kitauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua.✧

⁴³ “Aroha iloo ikootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou kinnoho inaa nohono hakamaatua raa iloo iloto naa harelotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua ki meeme maa kootou nitama hakamaatua, inaa tiri kootou inaa kina te henua e nnoho.”

⁴⁴ “Aroha iloo ikootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi ettuu teelaa e takatakamia koi te henua ilaato see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

⁴⁵ Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!”

✧ **11.42** Lev 27.30

⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo ikootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha teelaa seelavaa laatou te amo, aa kootou iaa seelavaa iloo tessau serima no tokonaki kilaatou.”

⁴⁷ “Aroha iloo ikootou! Ite aa ikootou nippena naa taruma e taukalleka iloo maa naa pure TeAtua, aa teenaa iaa ko naa pure nitaia naa tippuna kootou imua. ⁴⁸ Kootou soko kootou e hakaari peelaa maa naa vana naa tippuna kootou nimeeraa ettonu; laatou nitaia laatou naa pure TeAtua, aa te nei kootou kuffuri no penapena naa taruma laatou. ⁴⁹ Te nei tetaratara TeAtua nimee ikootou itana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa kilaatou; e mee aaraa tama iaku tama naa ma ki taia, aa aaraa tama iaa ma ki hai haeoia laatou.’ ⁵⁰ Naa tama tessao nei ma ki haia killono i naa pure hakkaatoa nitaia no mmate, kaamata mai iloo ite saaita TeAtua ni penapena te maarama nei. ⁵¹ Teena e kaamata mai iloo ite taia ana Abel no tae kite saaita Zechariah nitaia ite ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama ite ssao nei ma ki hakkaatoa ina ite mmate naa tama naa hakkaatoa!✧

⁵² “Aroha iloo ikootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa ite ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu ite ara naa, teena naa tama e fiffai maa laatou ki uru atu raa e puuia kootou!”

✧ **11.51** Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21

⁵³ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia. ⁵⁴ Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

*Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi
(Mt 10.26-27)*

¹ I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkutu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraaoi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.✧

² “Naa mee e ttanu raa ma ki laavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuu raa ma ki ilotia.✧

³ Naa taratara kootou ni hai i te pouuri ana raa ma kilonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumususu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoina i aruna naa taffuu naa hare.

*Too tama ki matakū
(Mt 10.28-31)*

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama aa see lavaa hoki te mee ni vana e hakallika imuri. ⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i Te Atua iaa Ia elavaa tetaa kootou nommate, aa kootou elavaa Ia te tauatia ki te ahi elasi. Nau e taratara atu maaoniiloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

✧ **12.1** Mt 16.6; Mk 8.15 ✧ **12.2** Mk 4.22; Lk 8.17

6 “Naa tamaa manu e rima e tauia ki naa peni elua, tevana iaa TeAtua see lavaa te ssiri ise manu tokotasi i naa manu naa. 7 Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa i naa manu e tammaki!

Kootou ki see nnapa i Jesus

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. 9 Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa Ia see iloa i naa tama naa hoki.

10 “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma kilavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uii TeAtua. ☆

11 “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. 12 I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.” ☆

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

13 Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peela ki Jesus, “Te tisa nei, vanaake

☆ **12.10** Mt 12.32; Mk 3.29 ☆ **12.12** Mt 10.19,20; Mk 13.11; Lk 21.14,15

ki taku taina raa ki vvae maaua naa kerekere ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

14 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama e vanaatu maa nau e lavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere koorua naa iloto koorua?”

15 Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraa oi iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maa oni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

16 Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa setanata e hai mee e mee tana verena e soso te kau kaikai e taukalleka. 17 Teenaa te tanata naa ni noho ka mamaanatu peelaa soko ia, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku see hai kina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’

18 Araa mee iloo tana maanatu peelaa, ‘Nau ku iloa itaku vana ki mee. Nau ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau kupenapena ni hare e llasi ia, ki hai kina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku.

19 Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa kuppii i te kaikai ma aaraa mee hoki. Itelopo setau e omai imuri raa, nau ma ki noho koi kitakukai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia peenaa!’ 20 Araa nei Te Atua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvae! Te poo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’ ”

21 Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Te nei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa i naa karamata Te Atua ia, teenaa ni tama e noho hua.”

Taaohi manava i TeAtua
(Mt 6.25-34)

²² Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tammaki inaa kaikai kootou kikkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao inaa haitino kootou. ²³ Te ora tetama etakoto hakamaatua iaa i ana kaikai ekai, aa te haitino tetama etakoto hakamaatua iaa i ana hekau e hakao. ²⁴ Kootou mmata inaa manu lellere: naa manu raa see ttori kaikai; laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa e ttoe are inaa manu lellere! ²⁵ Ko ai tetama i kootou elavaa te hakanuu tana ora ki taka rooroa ia hakamaarie, i ana noho ka hakataakoto kite kau vana? ²⁶ Ki mee maa kootou see lavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei, ai kootou e mamaanaturia kootou aaraa mee ite aa? ²⁷ Kootou mmata inaa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ✧ ²⁸ Teenaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee e ssomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora ite aso nei koi aa taiao ku mmae nopeesia kite ahi ki vvela. Kootou emannatu maa kootou maki hailaakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea! ²⁹ “Kootou see nnoho koi ka mamannatu peenaa maa niaa kootou kikkai ka unu. ³⁰ Inaa tama see illoa i TeAtua e nnoho ite maarama nei e anaana loko ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou ite lani raa iaa e iloa

✧ **12.27** 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

maa kootou e fiffai ki naa mee naa. ³¹ Kootou ia a ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

*Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani
(Mt 6.19-21)*

³² “Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. Ite aa ite Tamana kootou raa e hiihai maa Ia ki kauatu tana Nohorana naa ki kootou. ³³ Kauake naa hekau kootou raa ki tauia aaraa tama aa kootou ku kauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee ki takkoto ni paos mane maa kootou teelaa see lavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou itelani. Teenaa ki takkoto naa mane ma naa hekau kootou naa ite kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti. See hai tama e kailaarao elavaa te tae kite kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manu. ³⁴ Inaa hatumanava kootou ma ki takkoto lokoi ite kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁵ “Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaura hakaoti naa lamu kootou, aa kootou ku tanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua. ✧ ³⁶ E mee pee ko naa nnoho naa poe ka ttari ki te hakamau laatou ki ahe ake i te kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai i te tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka. ✧ ³⁷ Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. ³⁸ Niaaina maa

✧ 12.35 Mt 25.1-13 ✧ 12.36 Mk 13.34-36

te hakamau raa e tae ake i te tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo ki mee maa ia e kite maa laatou e nnoho tanatana ake kiaa ia. ³⁹ Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Ki mee te tama e mee tana hare raa ni illoa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia.”✠

Te parapol i naa poe e lua

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Teenaa ki mee ake Peter, “Te Ariki, te taratara nei setaratara e mee imaatou, aa sei ki naa tama hakkaatoa?”

⁴² Te Ariki ki mee ake, “Te poe e atamai aa elono te taratara raa, teenaa kote tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. Aia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai. ⁴³ Te poe naa ma ki hiahia iloo

ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua

tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma ana kerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamau

ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai a ia ka unu

no vvare i naa kaikai e llasi raa, ⁴⁶ teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia.

✠ **12.40** Mt 24.43-44

Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano notaka ma naa tama see llono taratara.

⁴⁷ “Te poe teelaa e iloa maa ni aa tana hakamau e hiihai ki hai ake, tevana iaa tana tino see tanatana ki haia a ia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. ⁴⁸ Aa te poe teelaa see iloa maa ni aa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, tevana iaa e huri no mee naa vana teelaa e tau a ia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.

“Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa te tama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama.”

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau iaa e hiihai maa te ahi naa kunaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei.✧

⁵¹ “Eaa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee kinnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² E kaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka

✧ 12.50 Mk 10.38

te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai
 i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai
 ki telaa takatoru. ⁵³ Naa tammana raa
 ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa
 naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana
 naa tammana laatou. Naa haahine raa
 ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa
 naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana
 naa tinna laatou. Naa haahine mattua raa
 ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa
 naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana
 naa hinaona laatou.”☆

*Kootou ki iloa te saaita naa mee raa
 ma ki pakuu iho
 (Mt 16.2-3)*

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou
 e kkite inaa irihia mai naa uruaoa raa i telaki,
 kootou ma kitaratara maa te uaraa ma kitoo,
 aa teenaa te uaraa ma kitoo maaoni. ⁵⁵ Aa
 te saaita kootou e llono inaa oko atu te matani raa
 i te kipu, kootou ma kitaratara maa te aso naa
 ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela
 maaoni. ⁵⁶ Naa tama e kaikailua! Kootou
 e lavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei
 ma telani no illoa kootou maa naa aso naa
 ma ki tiputtipu peehea; ai kootou see illoa peehea
 i naa oo iho naa vana kootou e kkite i te ssao nei?

*Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua
 (Mt 5.25-26)*

⁵⁷ “Kootou see hakatuu ai ki naa manava
 kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa
 e taukareka kootou ki tautari? ⁵⁸ Ki mee
 maa koe e hakatautau ma setama no taakina
 koe kite koti, koe kissee se ara kitaratara

hakaraaoi koorua imua koorua ettae kite koti. Kimee koe see mee ma kitaratara hakaraaoi koorua, koe ma ki taakina naa tama naa kite tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma kitoa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau e vanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa ki taaviiloo koe te kooina te koti raa ni tuku.”

13

Tiiake naa haisara kootou, sei kootou kummate

¹ I te saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus inaa tama i Galilee ni taaiia Pilate i te saaita laatou ni ta naa manu laatou no hakaara ki Te Atua. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e mannatu maa naa tama naa ni taaiia peenaa inaa haisara laatou ellasiiaa inaa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: kimee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mimate pee ko naa tama naa.

⁴ “Ai tetaka sinahuru maa te takavaru naa tama i Siloam ni mimate i te saaita te taffuu te hare emoe kiaruna raa* nileiho kiaruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou ellasiiaa inaa sara aaraa tama ennoho i Jerusalem? ⁵ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: kimee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mimate hakkaatoa pee ko naa tama naa.”

* **13.4** Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem.

Te taratara te laakau 'fig' see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e somo tana laakau ‘fig’ iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee maki haki ni hua ‘fig’ i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppeesi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia ki te tama e heheuna i tana verena naa, ‘Te nei ni setau iloo e toru nau e ahehe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppeesi ana hua, araa nei seaikoi. Tuutia te laakau nei ki laro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.’ ⁸ Te tanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, ‘Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau maki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Ki mee maa te laakau nei e hua i te setau imuri nei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei ki laro.’”

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

¹⁰ I te Sabat tokotasi raa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no maki ana setau e sinahuru maa varu; aia e kkoru tana kanatua aa see lavaa te tuu tonu ki aruna. ¹² Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, “Too maki naa e uiia a nau!” ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa ia ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i Te Atua. ¹⁴ Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew raa ni loto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka i te Sabat, teenaa taratara ake iloo

aia peelaa kinaa tama i te kina naa, “Teelaa niaso e ono taatou kimee naa heuna; teena kootou ki oomai inaa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana iaa kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!” ☆

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, “Naa tama e kaikailua! E aa, kootou see illoa te too naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?”

¹⁶ “Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan no tauhia i naa setau e sinahuru maa varu; e aa, e hakallika maa ia e uiia i tana maki naa i te Sabat?”

¹⁷ Naa tama e lotoffaeo iaa Ia naa ni nnapa iloo i tana taratara ni kauake, aa te henua iaa ni fiafia i ana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, “Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? ¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma

setamaa hua laakau teelaa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma selaakau elasi, teena naa manu raa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea?

²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina

☆ **13.14** Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te tootoka e kkaao
(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesus nisare vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem.

²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, “TeAriki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?”

Jesus ki mee ake, ²⁴ “Kootou hakamakii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkaao. Etammaki naa tama ma ki haaite ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa.

²⁵ Te saaita te tama e mee tana hare raa e masike no ppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake i haho no pakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, ‘TeAriki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!’ Tevana iaa te tama e mee tana hare raa ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou! Kootou nitama e oomai i hea?’

²⁶ Teenaa kootou ma ki mee ake peelaa, ‘Maatou nikkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naa taratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!’

²⁷ Tevana iaa a ia ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou. Kootou nitama e oomai i hea? Kootou hakattaha ia nau, kootou naa tama e sosorina hakallika!’[☆]

²⁸ Kootou ma ki ttani ka kakarati naa niho kootou ite saaita kootou ma ki kkite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa ite Nohorana TeAtua.

Kootou iaa ku kerekereia ki haho.[☆] ²⁹ Te henua ma ki oomai ite anake, telaki, tokorau ma te kipu, no nnoho kikkai ite kaikai elasi

☆ 13.27 Ps 6.8 ☆ 13.28 Mt 22.13; 25.30

te Nohorana TeAtua.☆ ³⁰ Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua maa ni tama hakamaatua, aa naa tama emmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai.”☆

Te llee te manava Jesus i Jerusalem
(Mt 23.37-39)

³¹ I te saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, “Koe ki hakataha i te kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia.”

³² Jesus ki mee ake, “Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: ‘Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki i te aso nei ma taiao, aa i te ttoru naa aso raa aku heuna naa ma ki hakaoti.’ ³³ Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem i te aso nei, taiao, aa ma te aso e au. E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate i telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.

³⁴ “Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! ³⁵ Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara

☆ **13.29** Mt 8.11,12 ☆ **13.30** Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31

peelaa, 'Taatou ki hakanau i te tama e au i te inoa TeAriki.' "☆

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

¹ I te Sabat tokotasiraa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. ² Te tanata tokotasi e ffura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, ³ teenaa vasiri ake iloo Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, "E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?"

⁴ Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus nitoa a Ia te tamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano.

⁵ Teenaa mee ake iloo Ia ki naa tama naa, "Ki mee maa se tama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa sei ma se manu hahaanai eleiho kiloto serua ennoto i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha i te saaita naa lokoi?"☆

⁶ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaheha ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

⁷ Jesus ni kite inaassee naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai raa ki nohoria laatou naa kina hakamau i te teevo. Teenaa ki kauake Ia te taratara nei kilaatou: ⁸ "I too saaita e arumia ki te kaikai te tama e aavana hoou raa, koe ki see noho i te kina etukua ki nnoho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are iaa koe ni arumia hoki

te tama e mee tana kaikai naa. ⁹ Teenaa te tama e mee tana kaikai, teelaa ni aru kikoorea hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, 'Tiiake te tama raa ki au no noho i te kina naa.' Teenaa koe ma ki napa ka hano no noho i te kina naa tamavare.

¹⁰ Too saaita e arumia raa, tere no noho i te kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, 'Naasoa, masike mai no noho i te kina naa hakamau raa ennoho.'☆

¹¹ I te aa, naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama ennoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni hakamau."☆

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare ennoho laatou ka kkaai naa, "Too saaita e ppena too kaikai i te laa i aruna, seai maa i te laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, oo taaina, oo hareaa kina, aa ma naa tama ennoho tauppiri atu teelaa e hai mane. Ki mee maa koe e aru koi ki naa tama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe ki naa hare laatou. Teenei too ara ma ki suia laatou i too vana ni mee ki laatou. ¹³ Too saaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naa tama ennoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou.

¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoina TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te suia laatou too vana ni mee ki laatou. Koe ia ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate."

☆ 14.10 Prov 25.6,7 ☆ 14.11 Mt 23.12; Lk 18.14

Te taratara i te kaikai e lasi
(Mt 22.1-10)

¹⁵ Te tanata tokotasi inaataanata ennoho i te teevoora ni huriake no mee ake peelaa ki Jesus, itana saaita nilono inaa taratara nei, “Se fiafia peehea naa tama teelaa maki noho no kka i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!”

¹⁶ Jesus kikaake te taratara nei kia ia, “Teelaa setanata ni mee tana kaikai iloo elasi, teena aru iloo a ia ki te loptama ki oo ake.

¹⁷ I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna ana poeraa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peelaa, ‘Kootou oomai, te nei te aso te kaikai!’ ¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peelaa, ‘Nau maki hano no mmata itaku kerekere hoou e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’

¹⁹ Te laa tama e taratara ake peelaa, ‘Nau e hano no haate aku purumakau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’

²⁰ Aa telaa tama e taratara peelaa, ‘Nau e aavana koi i te saaita nei, te nei see lavaa ai nau te hanatu.’

²¹ “Te poeraa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore itana loto, teena vanaake iloo ki tana poe, ‘Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e noho hakaaroa, naa tama see tipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.’ ²² Teena te poeraa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, ‘Te Ariki, nau kuoti te vanaake kilaatou, tevana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.’

23 Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara e ffuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina ettuu vaaroto mouku, aa koe kupuratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai kite kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. 24 Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

Te tiputipu ma ki sura i te tama emee ma se disaipol

(Mt 10.37-38)

25 I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake kilaatou no mee ake, 26 “Naa tama e fiffai maa laatou ki mee ma ni disaipola aaku raa, te fiffai laatou kiaa nau kittoe iaa i te fiffai laatou ki naa tammama ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa i naa tino hoki iloo laatou.✧ 27 Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama naa see lavaa te mee ma ni disaipola aaku.✧

28 “Ki mee maa setama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teelaa e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraa oi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oo maneraa e lava ki hakaoti naa heuna te hare naa. 29 Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraa oi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa

✧ 14.26 Mt 10.37 ✧ 14.27 Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naa tama e kkite i too hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. ³⁰ Naa tama naa ma ki taratara peelaa, ‘Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, araa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!’

³¹ “Ki mee maa setuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho imua no hakatuu ma ki mee ma ia etau te hano no hetaa ma telaa tuku. ³² Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.

³³ “Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipolaaku ki mee maa kootou see tiiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?

³⁵ Te sol naa ku sei tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!”

15

Te parapol i te sipsip e sei

(Mt 18.12-14)

¹ I te aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoao naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. ² Teenaa naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa la, “Te tama nei e hiihai iloo

maa ia ki kai ma naa tama haisara!”☆ 3 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei:

4 “Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto itelau, teenaa no seai te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano nossee te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee kilaavea iloo a ia te sipsip naa. 5 I tana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teenaa te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona 6 no ahe maa ia ki hare. A ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama ennoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa, ‘Nau e hiahia iloo itaku sipsip ni seai raa ku oti telave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

7 “Nau evanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama itelani ma ki fiafia iloo ite saaita te tama haisara tokotasi ehuri tana manava. Te hiahia naa tama naa e ttoe iaa i te hiahia laatou ite tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e seai

8 “Aa ki mee maa se ffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no seai tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia ma ki hakaura tanalamu nottahi iloto tana hare kassee hakaraaoi iloo ki lave tana mane. 9 I tana saaita e lave i tana mane raa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama ennoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa kilaatou, ‘Nau e hiahia iloo itaku siliva ni seai raa ku oti telave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

☆ 15.2 Lk 5.29,30

10 “Nau e vanaatu kikooutou. Peelaa hoki, naa ensol TeAtua raa e fiaffia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava.”

Te parapol i te haanau e sei

11 Jesus ki taratara ake hoki, “Teelaa se tanata e mee ana tamalliki taanata elua.
 12 Tetama etamariki ilaaua naa ni mee ake peelaa kilaaua tamana, ‘Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.’ Teenaa vvae atu iloo laaua tamana naa ana kerekere kilaaua haitaina.
 13 I naa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau ki te henua emmao. Aia ni mee pakava ana mane naa ki ana vana puamu e meeme. 14 Ana mane raa ni mee pakava no oti hakkaatoa, teenaa te one elasi raa kulave i te henua naa. Te tanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai kikai. 15 Teenaa masike iloo ttama naa nossee heuna i te tama tokotasi te henua naa. Aia naa ni heunatia te tanata raa ki hano kiana hiri poi raa no roorosi i ana poi.
 16 Te tamariki tanata naa ni mate itana hiikai, teenaa aia ni maanatu iloo maa ia kikai naa kaikai naa poi raa ekkai, tevana iaa ni see hai tama ni kauake ana kaikai kikai.
 17 Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vvae ni mee, no taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku mate i taku hiikai iaa, naa tama e heheuna i taku tamana raa ekkai hakaraa o iloo!’ 18 Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua o karamata.
 19 Nau ku see tau te taapaa a koe ma se tama aa. Toa nau kimee ma se tama e heheuna iaa koe.’

20 Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

“Ttama naa koi mmao i te hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite iaa ia; tana tamana naa ni lee iloo tana manava iaa ia; teenaa tere atu iloo no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisioni laaua. ²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, ‘Tamana, nau emee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. Nau ku seetau tetaapaa ma se tamariki aau.’ ²² Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, ‘Hakavave! Toomai te kkaahu e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana i tana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia. ²³ Aa kootou ku oo no taa te punua purumakau teelaa ni hahaanai taatou kilasi. Taatou ki mee se kaikai e lasi aa taatou ku taffao! ²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni sei, aa te nei kulaavea.’ Teenaa kaamata iloo laatou tekkai ka hai naa taffao laatou.

²⁵ “I te saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere i naa tautaha te matakaaina naa. I tana saaita ni ahe ake no taupiri kite hare raa, a ia ni lono inaa hai naa taffao naa tama i te hare. ²⁶ Teenaa kannaatia iloo a ia te tama tokotasi inaa tama e heheuna i te hare no vasiri ake, ‘Teelaa se aa emee mai i te hare?’ ²⁷ Te tama raa ki mee ake, ‘Too taina raa ku oti te ahemai, teenaa too tamana raa ni taa te punua purumakau elasi iloo raa ka mee tana kaikai, i tana tama raa ku tae ake hakaraa oi iloo kiaa ia.’ ²⁸ Te taina matua raa ni loto iloo, a ia ni see uru atu kiloto te hare laatou;

teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare. ²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana, 'Inaa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Se aa koe ni kaumai kiaa nau? Koe ni seai iloo too manu ni kaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa! ³⁰ Aa too tama naa iaa ni mee pakava ana mane raa i naa haahine hai huri, aa i tana saaita ni ahemai raa, te punua purumakau elasi raa iloo etaia a koe ki mee tana kaikai!' ³¹ Tana tamana raa ki mee ake, 'Taku tama, koe enoho ma nau i naa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau. ³² Taatou ki kkai ka fiafia, i too taina nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni seai, aa te nei ku laavea.' "

16

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

¹ Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, "Teelaa setama e hai mane e mee te tama e heheuna iaa ia etataraina maa ekailaarao ana mane. ² Teenaa arumia iloo te tama e heheuna raa tana hakamau, no mee ake peelaa, "Teelaa seaa elono nau maa aku mane raa ekailaaraotia a koe? Hakatuu ki selaupepa ki iloa nau ina takkoto aku mee nikauatu ki roorosi koe, teenaa iaa koe ku hakaotina a nau i te heuna naa.' ³ Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto sokoia peelaa, 'Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina iaku heuna. Nau ku see tau te kerirua, aa nau enapa te kainnooloo mee

ki telaa tama. ⁴ Aa teenei nau ku iloa i taku vana ki mee! Teenaa i taku saaita ma ki hakaotina i aku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa teelaa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laatou.'

⁵ "Teenaa aru iloo ia ki naa tama teelaa seki sui naa mee laatou ni too itana hakamau. Aia ku mee ake ki te tama mua, 'Ehia too kooina ki kauake ki taku hakamau?' ⁶ Te tanata naa ki mee ake, 'Evaru naa rau naa kalon sunu.' Teenaa ki mee ake te tama e heheuna naa, 'Too telaupepa naa aa koe ku sissii maa e haa naa rau naa kalon.'

⁷ Te tanata e heheuna naa ku vasiri ake ki telaa tama, 'Ai koe? Ehia too kooina ki sui?' Te tama raa ki mee ake, 'E simata naa paeke haraaoa.' Te tanata e heheuna raa ki mee ake, 'Too telaupepa naa aa koe ku sissii maa evaru naa rau naa paeke haraaoa.'

⁸ "Te hakamau raa ni hakanau i te iloa vana te tama e sosorina kailaarao e heheuna ia ia naa; teenaa inaa tama te maarama nei e illoa sara iloo inaa mee naa vana laatou i te maarama nei, ettoe ia inaa tama e tautari i TeAtua."

⁹ Jesus kuttao atu hoki, "Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: tokonaki ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa i te saaita naa mee naa ku seai raa, kootou ma ki toa ki te kina kootou ma ki nnoho no nnoho hakaoti.

¹⁰ Te tama e iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa mee e llasi. ¹¹ Aa ki mee maa kootou ni see illoa te mmata ake hakaraaoi ki naa hekau ma naa mane kootou i te maarama nei, ko ai te tama ma ki lavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoni raa

ki mmata ake kootou? ¹² Kimee maa koe ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai te tama ma ki kauatu oo tino mee?

¹³ “See hai tama ma kilavaa te heheuna ma naa hakamau e lua; a ia ma ki hiihai ki te tama, aa ma kilotoffaaeo i telaa tama. A ia ma ki heheuna hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou iaa e kaimannako ki te mane.”✠

*Aaraa taratara akonaki
(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)*

¹⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni lono i naa taratara nei raa, laatou ni hakaere i Jesus, i te aa i laatou ni tama e fiffai ki te mane. ¹⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou ko naa tama e mee makittoka te henua maa kootou ni tama ettonu, tevana iaa TeAtua e iloa i naa tiputtipu naa manava kootou. Ina mee naa tama te maarama nei e mmata maa ni mee hakamaatua raa, teenaa ni mee e hakallika i naa karamata TeAtua.

¹⁶ “Te henua ni tautari mai iloo ki naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii, teenaa notae mai iloo kite ssao John te Baptis. Kaamata mai i te ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa ni tarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai ki naa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa.”✠ ¹⁷ Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa e takkoto haimahiaa i te lani ma te kerekere nei, i naa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.✠

✠ 16.13 Mt 6.24 ✠ 16.16 Mt 11.12,13 ✠ 16.17 Mt 5.18

18 “Te tanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana itelaa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara i te aavana huri; aa te tanata e huri no aavana ite ffine nitiiake tana aavana raa e mee tana haisara i te aavana huri.✧

Lazarus ma te tanata hai mane

19 “Teelaa se tanata e hai mane, aa te tanata naa e hakao peenaa ki naa kkahu e taukalleka kanoho ma te kau mee inaa aso hakkaatoa. 20 Aa teelaa hoki setama enoho hakaaroa, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa eppara hakkaatoa, aa aia maraa esaua no hakanohoria ite tootoka te hare te tama e hai mane, 21 teenaa kikai aia naa kikai e ttoe te tama haimaneraa emaaoha itana teevo. Naapoi ite kina naa maraa e ooake no ariari naa kina eppara te tama naa.

22 “Te saaita Lazarus ni mate raa, aia ni saua naa ensolraa no hakanoho ite vasi Abraham ite kikai elasi telani. Te tama haimaneraa hoki ni mate no tanumia ite kerekere, 23 teenaa tana manu nitoa kite kina te mate no moe aia ka hakallono kite isu. Aia nittoka kiaruna no kite i naa noho mai Abraham i te kina e mmao, aa Lazarus enoho itana vasi. 24 Teenaa kan-naa iloo ia ki Abraham, ‘Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus kiau no ttoke tana mataarima kiloto sevai aa ku au no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!’

25 “Araa nei Abraham ku mee ake, ‘Taku tama, maanatu itoo saaita nitaka ite maarama raa, koe ni noho ma te kau mee e taukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naa mee e hakallika. Aa te nei aia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho

✧ 16.18 Mt 5.32; 1 Cor 7.10,11

ka hakannoo ki te isu. ²⁶ Aa teelaa hoki se rua raa e moe vaaroto taatou, teenaa maatou see lavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki see lavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.’ ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano ki te hare taku tamana. ²⁸ Nau e mee aku taaina erima, aa nau e hiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.’

²⁹ “Abraham ki mee ake, ‘Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua raa e takkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.’ ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma se tama e masike i te mate no hanatu no taratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.’ ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peelaa, ‘Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure TeAtua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.’ ”

17

Naa tiputipu te haisara (Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

¹ Ite aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, “Te tiputipu teelaa e usu te tama ki ppena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e hakasura te tiputipu naa!
² E taukareka iloo maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia

i te moana, teenaa inaa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa se tamariki i naa tamalliki nei e usuhia a ia ki ppena naa haisara, ma ki llasi iloo.
³ Kootou ki hakamattoni lokoi inaa sosorina kootou!

“Ki mee maa tootainaraa e ppena tana sara, nutua tetama naa, aa ki mee maa ia ehuri tana manava no tiake ana haisara, aroha iaa ia.✧
⁴ Aa ki mee maa ia ehitu hakkaatoa ana saaita ite aso tokotasi emee ana vana ehakallika kiaa koe, aa inaa saaitanaa hakkaatoa a ia ehanatu peenaa novanaatu maa ia e aroha iaa ia nisosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa.”

Naa tiputipu te lotu maaoni

⁵ Naa aposolaraa ki mee ake ki TeAriki, “Haia maatou ki illoa hakaraa oi iaa koe.”

⁶ TeAriki ki mee ake, “Ki mee maa telotu kootou ennotokoi pee konaa hualaakau epunaammea iloo ra, telotu kootou naa etau te uhuki te hui telaakau etu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

⁷ “Ki mee maa setama ikootou emee tana poe e heheuna itana kerī, aa sei maa e roorosi iana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake iana heuna, e aa, kootou emannatu maa tana hakamaura ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai?

⁸ Sei iloo! Tana hakamaura ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai ra aa kuttaa ake kikai a ia, aa ki oti are a ia ku kai.

⁹ Te hakamaura ma ki see lavaa te vanaake

✧ 17.3 Mt 18.15

ki tanapoe maa ia ehiahia iaia e hakannoo ki ana taratara. ¹⁰ Teenaa kootou hoki, i te saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna TeAtua ni kauatu raa, kootou ki taratara peelaa, ‘Maatou ni poe vare koi e mee naa heuna maatou.’”

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ I te saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee. ¹² I tana saaita ni uru atu ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni ttiri i te taka sinahuru taanata e haia te leprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tanitani varo ake, “TeAriki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus ni ttoka atu ki laatou no mee ake, “Kootou oo no mee kimmata naa maatua raa i kootou.”

Teenaa naa tama naa ni taukalleka lokoi i te saaita laatou koi sassare are ka oo. ¹⁵⁻¹⁶ Te tama tokotasi inaa tama naa setama haka Samaria. Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake ki Jesus ka hakanau i TeAtua ki ana varo. Aia ni hano no ttuu ana turi imua Jesus no taratara hakahiahihi atu kiaa Ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa se taka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo? ¹⁸ Teenei ko te tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara hakahiahihi i TeAtua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka ia koe elotu ia nau.”

✧ **17.14** Lev 14.1-32

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana TeAtua raa ma ki tae mai i te saaita hea?” Teenaa ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana TeAtua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peela, ‘Kootou mmata mai, teinei te Nohorana TeAtua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peela, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana TeAtua!’ I te aa, te Nohorana TeAtua raa e takoto iloto kootou.”

²² Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai ki kkite kootou se aso tokotasi i naa aso te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. ²³ E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’ Aaraa tama iaa ma ki mee atu peela, ‘Kootou mmata mai, teinei a Ia!’ Tevana iaa kootou ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaamuri laa-tou ka sessee iaa Ia. ²⁴ I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laatou i naa taaraki te uila no maasina hakkaatoa telani ma te kerekere. ²⁵ Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeena naa tama te maarama nei.

²⁶ “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama i te ssao Noah.✧ ²⁷ I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa

✧ 17.26 Gen 6.5-8

naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo kite aso Noah ni uru kiloto te vaka elasi. Teenaa ki hakaffuta te ttairaa noloohia te henua hakkaatoa no mmate.✠

28 “Te aso naa hoki maki mee pee kotessao Lot ni noho. Te henua ni noho koi nokkai ka unu; laatou e noho ka taavi hekau peenaa ka ttorikaikai ka hakatuu hare. 29 Ite aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahi raa ni ura mai i telani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou hakkaatoa.✠ 30 Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

31 “Ite aso naa raa, te tama e noho ihaho tana hare raa maki see hai saaita kitere kiloto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna i ana verena raa maki see hai saaita kitere ki tana hare.✠ 32 Kootou mannatu i te vana ni sura kite aavana Lot!✠ 33 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia maki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia maki taaohi ki te ora maaoni.✠

34 “Nau e vanaatu ki kootou. Ite poo naa raa, te takarua maki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi maki toa, aa telaa tama maki tiiake ka moe. 35 Te takarua haahine maki haikai hakapaa: te ffine tokotasi maki toa, aa telaa ffine maki tiiake ka noho. 36 [Te takarua taanata maki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi maki toa, aa telaa tanata maki tiiake ka noho.”]

✠ 17.27 Gen 7.6-24 ✠ 17.29 Gen 18.20—19.25 ✠ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ✠ 17.32 Gen 19.26 ✠ 17.33 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

37 Naa disaipol raa ki vasiri ake, “TeAriki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”

Jesus ki mee ake, “Te kina taatou ekkite maa naa manu lellere raa e ttuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa setama emate emoe i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

1 Ite aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkarō te taku ki TeAtua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei ki ana disaipol: 2 “Teelaa se tama e hakatonutonu naa sara e noho i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see illoa i te matakū i TeAtua, aa a ia see illoa te maanatu itelaa tama. 3 Aa i te matakaaina naa hoki, teelaa se puruna ffine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita noppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti emee maa telaa tama. 4 Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni seai illo ki hiihai maa ia e tokonaki ki te puruna naa, aa i te aso tokotasi raa nei, te tanata naa ku noho no maanatu peelaa, ‘Niaaina maa nau see illoa i te matakū i TeAtua aa nau see illoa i te maanatu ki telaa tama, 5 nau ma ki hakatonusia a nau tana koti. Nau ku kkarō koi i naa ahehe mai te ffine nei no hakanaenaeria a nau.’”

6 Teenaa TeAriki ki taratara ake hoki, “Kootou hakannoo ki naa taratara te tama see tonu naa e hai. 7 Eaa, kootou emannatu maa TeAtua ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa etanitani ake peenaa kiaa Ia i te poo ma te ao? Kootou emannatu maa Ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa? 8 Nau

e vanaatu ki kootou, TeAtua ma ki hakavave lokoi no tokonaki ki naa tama naa itana saaita ma ki hakatonutonu i laaou.

“Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama ma ki k kite maa e lotu maaoni e nnoho i te maarama nei?”

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

⁹ Jesus ni kauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laaou nitama e ttonu lokoi, tevana iaa see fifai ki aaraa tama.

¹⁰ “Teelaa se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu TeAtua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, aa telaa tama se tama e aoao naa takis.

¹¹ “Te Faarisi raa nituu itana kina soko ia no taku peelaa ki TeAtua, ‘TeAtua, nau e hiahia iaa koe, iaa nau see mee naa vana hakallika ma ko aaraa tama. Nau sei setama ekaimmate iaku mee, aa nau e taratara lokoi ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau e hiahia iaa nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis e tuu mai i te kina raa!’ ¹² Iloto te wiki tokotasi raa, nau e hakapakuu aku aso elua, aa iaku huitaarau mane hakkaatoa e tooraa, nau e kauatu too sehui.’

¹³ “Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru tana pisouru; a ia e tuu koi ka pakuuku tana hatahata ka taku peelaa, ‘TeAtua, aroha iaa nau se tama haisara!’ ”

¹⁴ Jesus ki mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu inaa karamata TeAtua; te Faarisi raa iaa ni see tonu inaa karamata TeAtua. Teenaa

i te tama e ahu kiaa ia raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa tetama etuku soko ia kilaro raa, te tama naa ma ki hakanauria TeAtua.”☆

Jesus ma naa tamalliki punaammea

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma ki paa naa rima Jesus ilaatou aa kutaku ki TeAtua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa. ¹⁶ Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kiaa Ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁷ Kootou ki hakamaarona i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana TeAtua i naa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa.”

Te taratara i te tama hai mane

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua soko Ia e taukareka. ²⁰ Koe e iloa inaa loo e mee peelaa: ‘Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou

☆ **18.14** Mt 23.12; Lk 14.11

see taratara kaillesesi i aaraa tama; hakannoo ki naa tammama ma naa tinna kootou.’”☆

²¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Kaa-mata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei.”

²² Ite saaita Jesus nilono i naa taratara ake te tanata nei raa, a Ia ki mee ake, “E takoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee e takkoto i telani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau.” ²³ Ite saaita tetanata naa nilono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, i te aa i aa ia se tama haimane.

²⁴ Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia peelaa ki ana disaipol, “Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua!” ²⁵ Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino kiloto te pokopoko tettui e tuitui maro.”

²⁶ Naa tama nilono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Aa teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Jesus ki mee ake, “Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki TeAtua.”

²⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Mmata mai! Maa-tou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e vanaatu ki kootou. Te tama e tiiake tana hare,

☆ **18.20** Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia aia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, ³⁰ TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttoe iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jesus ki too te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki te vasi no mee ake, “Kootou hakanoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua i naa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki tino i te saaita taatou e ttae ki te kina naa. ³² A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teela seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haaeoina, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. ³³ A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki.”

³⁴ Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi i naa taratara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naa taratara nei ni huuina i laatou, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

Tetama eppuni anakaramata e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teela se tanata eppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainoo mane ki naa tama e sassare.

³⁶ Te saaita te tanata naa nilono inaanattaa naa vae naa tama ellakaraa, aia ki vasiri, “Teelaa ko ai?”

³⁷ Naa tama raa ki mee ake, “Jesus, te tama i Nazareth raa kulaka.”

³⁸ Teenaa ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa, “Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

³⁹ Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa, “Te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

⁴⁰ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, ⁴¹ “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Te Ariki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe kulotu maaoni.”

⁴³ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

¹ Jesus ni hano no tae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo. Ia vaaroto te matakaaina naa.

² I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, e noho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama hakamau i naa tama e aoao naa takis, aa setama hoki e hai mane. ³ Aia ni hiihai iloo maa ia ki kite maa Jesus setama

peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa te kite, i naa tama raa e muimui atu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa i aa ia hoki se tama e potopoto. ⁴ Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna te laakau e ttapa ma se sikamo, ki kite ia i Jesus i tana saaita ma kilaka ake i te ara naa. ⁵ I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka ki aruna no mee ake peelaa ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no nnoho taaua i too hare i te aso nei.”

⁶ Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa aia Jesus kitana hare, teenaa aia ni hiahia iloo. ⁷ Naa tama hakkaatoa ni kite i laaua raa ni kaamata te taumaruu i Jesus peelaa, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki nnoho laaua ma te tama haisara!”

⁸ Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peelaa ki TeAriki, “TeAriki, hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama e nnoho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakaipiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”

⁹ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Naa tama i te haanauna nei e hakassaoria TeAtua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama i te manava Abraham. ¹⁰ Ttama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee ko naa sipsip e seai.”✧

Te taratara i naa mane kol
(Mt 25.14-30)

¹¹ I te saaita	Jesus	ni taupiri	ki tae
ki Jerusalem raa,	a Ia	ni kauake	hoki

telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa i naa tama naa ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake koi. ¹² Jesus ki mee ake, “Teelaa se tama hakamaatua ni hano ki te henua emmao ki hakanohoria a ia ma setuku, teenaa ki ahemai a ia no tuku i tana henua. ¹³ Itana saaita ni mee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahuru tama e heheuna iaa ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peelaa ki naa tama naa, ‘I taku saaita e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa e hia naa mane kootou ma ki ffuti i taku saaita ma ki ahemai.’ ¹⁴ Naa tino tama iloo i tana henua naa ni lotoffaaeo iaa ia, teenaa heuna iloo aaraa tama ilaatou ki oo no vanaake ki te tuku hakamaatua enoho i te henua emmao raa peelaa, ‘Maatou see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.’

¹⁵ “Tevana iaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma se tuku, teenaa ahe iloo a ia ki tana henua. Itana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa kioo ake, iaa ia e mee ma ki iloa ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ “Te tama mua raa ni hanake no mee ake, ‘Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.’ ¹⁷ Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe se tama e heheuna taukareka iloo! Koe nei ku tuku ki noho hakamaatua a koe inaa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa iaa koe ni roorosi hakaraaoi lokoi inaa tamaa mee ni kauatu nau.’

¹⁸ “Te laa tama ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.’ ¹⁹ Te tuku raa

ki mee ake kiaa ia, ‘Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi e rima.’

²⁰ “Te laa tama ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, te nei too mane kol ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina ki see kiitea. ²¹ Nau ni mataka iaa koe se tuku e haaeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe etoo, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi.’ ²² Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe se tama e heheuna hakallika! Oo tino taratara e kaumai naa e huri ake peela maa koe e sara. Koe ni iloa koi maa nau se tama e hiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau etoo koi te mee telaa tama e tuku, aa e vasi te mee telaa tama e tori. ²³ Ai koe ni see heheunatia koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni haka ahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aa ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.’

²⁴ “Teena huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, ‘Too te mane kol iaa ia naa no kauake ki te tama ni lavaa ana mane kol e sinahuru.’ ²⁵ Naa tama naa ki mee ake, ‘Te ariki, te tama naa ku naa mee are ana mane kol e sinahuru!’ ²⁶ Te tuku raa ki mee ake, ‘Nau ku taratara atu ki kootou: Naa tama e illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake ki laa tou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e noho ma laa tou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake raa, teena naa tamaa mee e noho ma laa tou naa ma ki toa hakkaatoa nau. ✨
²⁷ Aa naa tama e tautau haaeo ma nau, te laa ni see fifai maa nau ki tuku i laa tou raa, kootou

✨ 19.26 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18

toomai naa tama naa ki te kina nei no taaia imua aku karamata!’”[☆]

²⁸ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo Ia no hano imua ki Jerusalem.

*Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)*

²⁹ Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i aruna te mouna e ttpa ma ko te Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo Ia ana disaipol e lua ki oo imua,

³⁰ ka taratara ake peelaa ki te takarua naa, “Koorua oo atu ki te tamaa matakaaina e tuu imua naa. Te saaita koorua e ttae atu raa, koorua ma kikkite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu. Te sukua donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai. ³¹ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa e veetea koorua kiaa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.’”

³² Te takarua naa ni oo no kkite iloo i naa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus ki laaua. ³³ Te saaita te takarua naa koi ttuu ka vvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake ki laaua, “Te manu naa e veetea koorua kiaa?”

³⁴ Te takarua raa ki mee ake, “TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.” ³⁵ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. ³⁶ Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua

[☆] 19.27 Mt 25.14-30

ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

³⁷ I tana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama e tammaki i naa tama e tautari iaa Ia raa ni kaamata te huahua ka hakanau i TeAtua i naa vana e llasi laatou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peela,

³⁸ “TeAtua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa TeAriki! Te laaoi TeAtua ki takoto i te lani aa taatou kihakanau i TeAtua, tetama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!”[☆]

³⁹ Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

⁴⁰ Jesus ki mee ake, “Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laa-tou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

⁴¹ Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite i naa tuu mai te henua naa raa, a Ia ni tani i tana aroha.

⁴² A Ia ki taratara peelaa, “Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noholaaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noholaaoi raa ku oti te huuina TeAtua iaa koe!”⁴³ Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppena naa pae laatou ka roorosi

[☆] **19.38** Ps 118.26

ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. ⁴⁴ Koe ma ki seua naa tama naa kilaro no taaiia tookanohenua naa hakkaatoa. Seai iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita TeAtua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo.”

*Jesus ku hano ki te Hare Tapu
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)*

⁴⁵ Itana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho i te kina naa ki oo ki taha, teenaa ko naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. ⁴⁶ A Ia ki mee ake ki naa tama naa peela, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama TeAtua e oomai no taku.’ Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[✧]

⁴⁷ Inaa aso hakkaatoa raa, Jesus e noho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara ki taia laatou Jesus.[✧]

⁴⁸ Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua e nnoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

20

*Naa mahi Jesus
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

✧ 19.46 Is 56.7; Jer 7.11 ✧ 19.47 Lk 21.37

1 I te aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakahea te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus 2 no vasiri ake peelaa, “Taratarara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratarara ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai tetama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

3 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratarara mai 4 maa ko ai tetama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaaukau tapu te henua?”

5 Teenaa kikaamata naa tama naa te taratarara sokolaatou peelaa, “Taatou ki taratarara ake peehea? Ki mee maa taatou evana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratarara John?’ 6 Aa ki mee maa taatou evana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.” 7 Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Maatou see illoa.”

8 Jesus ki mee ake kilaatou, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.”

Te taratarara i naa tama e ttori naa verena ‘grape’

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

9 Teenaa kauake iloo Jesus te taratarara nei: “Teelaa se tanata e tori tana verena ‘grape’. Aia nikauake tana verena naa ki roorosi ake

aaraa tama, teenaa iaa ia ma ki hano
 no noho rooroa iloo i telaa henua. ¹⁰ I te saaita
 naa 'grape' raa nittae ki vasi raa, te tanata raa
 ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama
 e roorosi itana verena raa ki too tana tuuhana
 i naa 'grape' naa tama naa e vasi. Araa nei
 naa tama e roorosi i te verena te tanata raa
 ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa
 ka hakahea ma ana rima. ¹¹ Te tanata raa
 ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa
 ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa
 hakahea hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa
 ku heuna atu hoki tettori anapoe; teenaa
 naa tama e roorosi i te verena raa ni taia
 hoki laatou te poe naa no mere ka kerekereia
 ki hano. ¹³ Teenaa kitaratara tetanata
 emee tana verena raa peela, 'Nau ka mee
 peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama
 e llee ai taku manava nei ki hano; nau e iloa
 maa naa tama naa ma ki hakannoo kiaa ia.'
¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkite
 maa teelaa ko te tamariki tanata te tama emee
 tana verena raa, laatou kitaratara seemuu
 peela, 'Te nei ko tanatama. Taatou kitaia
 taatou tetama nei aa te verena nei kutoo ma
 taatou!' ¹⁵ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa
 no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate."
 Araa Jesus ku vasiri ake peela, "Naa tama
 e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea
 te tanata emee tana verena naa? ¹⁶ Te tanata naa
 ma ki hanatu no taia naa tama naa ki mmate,
 aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama
 ki roorosi."

Te saaita naa tama raa ni llono
 i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus

☆ 20.9 Is 5.1

no mee ake peelaa, “See hai vana peenaa ma ki sura!”

¹⁷ Jesus ki ttoka atu ki naa karamata laatou no vasiri, “Aa kootou e hakatuu maa te taratara teelaa etakoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa?✧

‘Te hatu teelaa ni hakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai te hare.’

¹⁸ Naa tama hakkaatoa etaussina kiaruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa eleiho kiaruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua haka-maatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus i te saaita naa lokoi, ilaatou e illoa maa Jesus e taratara ilaatou; te vana iaa laatou ni mattaku i te henua.

*Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)*

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa tauia iloo laatou aaraa tama no heunatia kioo no vasirisiri te kau vana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa kutaakina laatou no kauake ki te hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo kilaatou, ki vana te henua maa laatou ni tama ettonu. ²¹ Naa tama naa ni oo no vasiri peelaa ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiri tama;

✧ 20.17 Ps 118.22

koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”

²³ Jesus ni iloa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, ²⁴ “Kootou huri mai se mane siliva. Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”

Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²⁶ Jesus ni seelavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara setaratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara inaa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus,✧

²⁸ “Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei maa taatou: ‘Ki mee maa setanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, tetaina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’✧ ²⁹ Teelaa setakahitu hai taaina. Tetama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ³⁰⁻³¹ Teenaa tana taina

✧ 20.27 Acts 23.8 ✧ 20.28 Deut 25.5

e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa hoki, aa laaua niseehai tamalliki hoki. Tetama naa nimate no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou hakkaatoa nimmate seehai tamalliki. ³² Ki oti raa nei te ffine naa ku mate hoki. ³³ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa hakkaatoa ni aavvana iaa ia?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵⁻³⁶ Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora i te maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavvana. Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa ko naa tamalliki TeAtua, ilaato ni massike i te mate. ³⁷ Moses ni hakaari mai hakaraaoi iloo maa naa tama ku oti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii i te saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuvao eura. Aia ni sissii maa TeAriki ko te Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki kote Atua Jacob.✧ ³⁸ Aia seai se Atua naa tama emmate. Aia kote Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei.”

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peela, “Te tisa nei, oo taratara naa e ttonu.” ⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana ki Jesus.

*Te taratara i te Mesaea
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

41 Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, “Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? 42 David soko ia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peela,

‘TeAtua e mee ake peela ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

43 ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe raa ilaro oo tapuvae.’[☆]

44 Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te ttino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?”

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

45 Te saaita te henua ni noho hakkaatoa ka hakannoo kiaa ia raa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, 46 “Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassare ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meeme ake naa tama maa laatou ni tama hakamau i naa ttiri laatou i naa kina te henua ennoho; teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki noho laatou. 47 Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama ettonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

[☆] **20.43** Ps 110.1

21

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua

(Mk 12.41-44)

¹ Jesus nittoka no kite i naa ponopono naa mane naa tama haimane raa kiloto te pokosi mane te Hare Tapu. ² A Ia ni kite hoki i naa hanake te puruna ffine e hakaaroha noppono ana peni elua kiloto hoki te pokosi mane naa. ³ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama i te kina naa, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e ppono raa e lasi are i te kooina aaraa tama ni ppono hakkaatoa. ⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua iloo raa, a ia ni ppono hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ni noho ka hakanau i naa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hai laakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naa tama naa ni hakanau hoki i naa taukalleka naa mee te henua ni hookii ki penapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake Jesus, ⁶ “Naa mee e kkite kootou nei e takoto tana saaita ma ki oti ku seua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

Naa haaeo ma ki ttae mai

(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Ana disaipol raa ki vasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa

maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai maa te ssao te maarama nei ki hakaoti raa ku taupiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu ki naa tama naa. ⁹ Te saaita kootou ellono inaa tau naa henua aa inaa hetaa te henua soko laatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri.”

¹⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa kilaatou; naa nohorana ma ki hetaa kilaatou.

¹¹ Naa henua hakkaatoa ma ki seua naa mahuke ellasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; te lopo henua ma ki laavea te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho i te lani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia kiloto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹³ Teenei kootou sao ki hakaea te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou ki mee hakaoti naa mannatu kootou i te saaita nei, ki see ppore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai aa killau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea

naa tama e tautau haaeo ma kootou. ☆ 16 Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatua kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama ikootou ma kitaaia nommate. 17 Te henua ma kilotoffaaeo hakkaatoa ikootou, teenaa ikootou nitama ettaka ma nau. 18 Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraaoi ki kootou, teenaa see hailauru tokotasi ma ki maffana. 19 Ki mee kootou e taaohi ka lotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

*Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seu
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)*

20 “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem ku aarehatia naa tama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri kiseua. 21 Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro nommoni inaa mouna; naa tama ennoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha ite kina naa, aa naa tama ennoho tauppiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu ki loto ite matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou. 22 Iteenaa ko te ssao TeAtua ma ki pesi mai ana haaeo, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu. ☆ 23 Nau e aroha iloo inaa haahine etinnae aa ma naa haahine emee naa tamalliki epunaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura ite kina nei, aa naa haaeo TeAtua ma ki pesi mai ki naa tama nei. 24 E mee naa tama ma ki taia ki naa komu taa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma nikarapusi ki naa henua hakkaatoa inaa kina. Te matakaaina Jerusalem raa

☆ 21.15 Lk 12.11,12 ☆ 21.22 Hos 9.7

ma ki nohoria ka mee pakavaina naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa kitae iloo kite saaita te manava aroha TeAtua i laatou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Naa kanohenua inaa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa ma ki see illoa inaa vana laatou ki mee, inaa mattaku laatou inaa takattuu naa peau e taa ite moana. ✧ ²⁶ Naa kanohenua inaa kina hakkaatoa ma ki somo ssara inaa mattaku laatou inaa vana ku pakkuu iho kite maarama nei, teenaa inaa mee hakkaatoa e takkoto ite laniraa ma ki uuettia TeAtua ki see ttaka tonu inaa ara laatou. ²⁷ Teenaa Ttama te Henua raa ma ki hakasura iho iloto te uru aoa. Aia ma ki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa kinoho hakamaatua ia iaruna te henua hakkaatoa. Aia hoki ma ki au ma ko te Tuku naa tuku hakkaatoa. ✧ ²⁸ Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, ikootou ku taupiri ki hakassaoria.”

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Teenaa kikauake Jesus te taratara nei ki laatou: “Kootou hakatuu inaa somo te laakau ‘fig’ ma aaraa laakau hoki. ³⁰ Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou ma ki illoa maa te ssao te ua raa ku taupiri. ³¹ Peelaa hoki, ite saaita kootou e kkite inaa ssura iho naa vana nei raa,

✧ **21.25** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.31; Rev 6.12,13 ✧ **21.27** Dan 7.13; Rev 1.7

kootou ma ki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai.

³² “Hakamaarona te mee nei. Naa tama e nnoho i te saaita nei ma ki ttae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. ³³ Te lani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁴ “Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou i naa unuunu kootou ka vware i naa kaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma ki nnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou i te aso naa. ³⁵ Naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki kkite i te aso naa. ³⁶ Kootou ki nnoho tanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou kitaku i te kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou i naa vana hakamattaku teelaa ma ki ssura. Aa kootou kitaku hoki kilavaa kootou tettuu see nnapa imua Ttama te Henua.”

³⁷ Jesus ni noho i naa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa i naa laasuru raa a Ia maraa ehano no moe i naa poo iaruna te Mouna naa Oliv. ³⁸ Te henua hakkaatoa maraa e ooake i naa tahaata ki te Hare Tapu no hakannoo kiaa Ia.

22

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

☆ 21.37 Lk 19.47

¹ Te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa kote Kaikai ettapa ma kote Pasova.☆ ² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu ki taia Jesus, teenaa ilaatou e mattaku maa te henua ma ki ffuri ake ki laatou.

*Judas e hakaari ake Jesus kinaatama haka-
maatua naa Jew*

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa tetama tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, ku tauria Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus ki laatou. ⁵ Naa tama naa ni fiafia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane. ⁶ Judas ni hiihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, ite saaita te henua seennoho ma Ia.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa kote saaita naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee kitaa. ⁸ Jesus ni kannaatia a Ia Peter ma John no taratara ake peela, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa.”

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa ihea?”

Jesus ki mee ake kilaaua, ¹⁰ “Te saaita koorua e uru atu kiloto Jerusalem, koorua ma kittiri

☆ 22.1 Ex 12.1-27

te tanata e amo te huaarani vai. Teenaa koorua ku oo atu vaamuri te tanata naa ki tana hare e hano, ¹¹ aa koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare: 'Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.'

¹² Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua essee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, itaatou ma kikkai i te kina naa."

¹³ Te takarua raa ni oo no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

¹⁴ Te saaita te mee raa kutae kikkai laatou te kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano no noho ma ana aposol i te kina e kaikkai naa. ¹⁵ Teenaa mee ake iloo ki ana aposol, "Nau ni hiihai iloo maa nau ki kai te kaikai te Pasova nei ma kootou, i aa nau seki hakallono isu are! ¹⁶ Iaa nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teenaa ki tae iloo ki te saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni te mee nei i tana Nohorana."

¹⁷ Jesus ki too te kapraa notaku ki TeAtua, teenaa taratara ake iloo ki ana disaipol, "Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. ¹⁸ Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai."

¹⁹ Araa Jesus ku too te haraoa raa notaku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa

no kauake kilaatou ka mee ake peelaa, “Teenei ko taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiaa nau.”²⁰ I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kap raa kilaatou i te saaita laatou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, “Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa te ssao nei, teenei e ttino ki taku ttoo ma ki pesi maa kootou.”[☆]

²¹ “Tevana iaa te tama teelaa ma ki taakina mai a ia naa tama e lotoffaaeo iaa nau no tauhia nau raa, teenei e noho kakai ma nau.”[☆]

²² Ttama te Henua raa ma ki mate, i teenaa ko te hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki taakina mai a ia naa tama e lotoffaaeo iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa ma ki haia hakallikaina iloo!”

²³ Teenaa ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri kilaatou sokolaatou, maa teelaa ko ai te tama ilaatou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau

(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

²⁴ Teenaa kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau sokolaatou, maa ko ai te tama e hakamaatua ilaatou.[☆] ²⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meemee hakatannata i naa nnoho laatou maa ni tuku i naa kanohenua laatou, teenaa naa tama naa e fiffai maa laatou ki taapaa te henua ma ni ‘Tuku Kaimallie.’[☆]

²⁶ Kootou iaa ki see mee peenaa. Te tama e hakamaatua i kootou raa, ki sosorina ma se tamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee

[☆] **22.20** Jer 31.31-34 [☆] **22.21** Ps 41.9 [☆] **22.24** Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 [☆] **22.25** Mt 20.25-27; Mk 10.42-44

pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama.✧

²⁷ Ko ai tetama e mee ma setama hakamaatua itetama enoho kikai aa ma tetama etattaa naa kaikai? Teenaa kootou e illoa maa teelaa kotetama enoho kikai raa kotetama hakamaatua ilaaua. Nau iaa see mee peenaa ki kootou; nau nei e heheuna i kootou.✧

²⁸ “Kootou nei nittaka mai iloo ma nau iakusaaita nittiri itekau haaeo. ²⁹ Kootou maki hakanohoria a nau ma nituku, e mee pee ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma setuku. ³⁰ Taatou maki nnoho no kkai ka unu hakapaa i taku Nohorana, aa kootou maki nnoho i naa nohonoho maatua ka mee ma nituku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.✧

Jesus e taratara i Peter

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ “Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua kitiiake ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit i naa penu laatou. ³² Tevana iaa nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava iaa nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina.”

³³ Peter ki mee ake, “TeAriki, nau elavaa te hano no karapusi ma koe aa nau elavaa te mate ma koe!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Peter, nau evanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata seki tani raa, koe maki mee oo saaita iloo etoru maa koe see iloa iaa nau.”

Naa vana maki ssura imuri

✧ 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35 ✧ 22.27 Jn 13.12-15 ✧ 22.30 Mt 19.28

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, “Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oo raa, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa nitaka ma kootou. Eaa, kootou ni hai mee peelaa hoki ni ssee?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai iloo.”[☆]

³⁶ Jesus ki mee ake, “I te saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komu taa tama, kootou ku kauake naa hekau kootou ki tauia aaraa tama, aa kootou ku taavi ni komu taa tama maa kootou.

³⁷ Te Laupepa Tapu raa e sissii peelaa, “Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama hais-ara.’ Teenaa naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiasa nau.”[☆]

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, “Te Ariki! Ttoka mai! Te nei naa komu taa tama e lua.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ I te saaita laatou nittae atu ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake

ki ana disaipol, “Kootou taku ki tokonaki atu Te Atua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”

⁴¹ Teenaa hakataha iloo ia inaa tama naa no tuu ki ana turi ka taku, ⁴² “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai.”

⁴³ Teenaa te ensol tokotasi itelani ni tuu ake

[☆] 22.35 Mt 10.9,10; Mk 6.8,9; Lk 9.3; 10.4 [☆] 22.37 Is 53.12

no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura iaa Ia, teenaa a Ia nitani kataka hakappuru iloo; tana kahota nillohi maa ni puku ttoo ki te kerekere.

⁴⁵ I te saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. Aia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae ite hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou e mmoe ki aa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa ku ttae ake, teenaa etaakina ake Judas, te tama tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. Aia ni sare ake no mee ma ki vaisioni ia ki Jesus. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teenei koe e vaisioni ma ki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa nikkite i te vana ku mee ki sura naa raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “Te Ariki, maatou ki hetaa ma naa komu maatou?” ⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

⁵¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kulava peenaa!” Jesus kikkapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

⁵² Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi

te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew te laa ni oo ake no mee ma ki tauhia Ia, “Ai kootou e omaiai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau setama e hakallika? ⁵³ I te kau aso hakkaatoa raa, nau e noho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Aa te nei are te ssao kootou e mee naa vana kootou naa; te ssao naa mahi te pouuri raa e heheuna.”✧

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri ake ki Jesus. ⁵⁵ Te laa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa e noho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. ⁵⁶ Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite i Peter e noho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraa oi iloo a ia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!”

⁵⁷ Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, “Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!”

⁵⁸ Seai se saaita raa telaa tama ku kite iaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama i naa tama naa!”

Peter ki mee ake, “Seai, nau see hai i naa tama naa!”

⁵⁹ Ku rooroa ake hakamaarie raa, te laa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, “Sevana

✧ 22.53 Lk 19.47; 21.37

maaoni iloo, ttama nei nitaka ma Jesus. Teenei se tama i Galilee!”

⁶⁰ Peter kimee ake, “Nau see iloa itoo mee e taratara mai naa!”

Ite saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa kutani. ⁶¹ TeAriki nikaropa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara TeAriki ni mee ake: “Saaita te manu te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” ⁶² Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

*Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)*

⁶³ Naa wasi eroorosi i Jesus raa nikaamata te hakalillii ka saru iaa Ia. ⁶⁴ Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laatou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, “Hakaari mai! Ko ai te tama elli ki iaa koe?” ⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

*Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)*

⁶⁶ Ite tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa nikkutu hakapaa, teenaa kolaatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa. ⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, “Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?”

Teenaa ki hakaaha ake Jesus, “Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri se vana ki kootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakaaha mai se taratara ma kootou. ⁶⁹ Teenaa, e kaamata i te saaita nei raa,

Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi haka-
maatau TeAtua Haimahi.”

⁷⁰ Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa
hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia, “Aa teenei koe
ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?”

Jesus ki mee ake, “Teenaa kootou
e mee mai naa.”

⁷¹ Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa,
“Taatou ku see mee ma ki taratara mai se tama
peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou
soko taatou iloo ku llono i tana tino maaisu!”

23

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Naa tama hakamaatua naa ni massike
no taakina iloo laatou Jesus ki Pilate.

² Teenaa kaamata iloo naa tama naa te kauake
te kau taratara haaeo Jesus ki Pilate: “Ttama nei
elaavea maatou e usuusu te henua ki see tuku
laatou ki naa vana te kaaman Rome, teenaa maa
naa tama raa ki see pesi takis kite tuku i Rome,
aa te tama nei hoki e hai maa ia kote Mesaea,
teenaa maa ia se tuku.”

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, “Koe naa ko te tuku
naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teenaa koe
e mee mai naa.”

⁴ Teenaa ki huri Pilate no mee ake
ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana
tama i te kina naa, “Nau see hai vana e sara e kite
i te tanata nei.”

⁵ Tevana iaa naa tama naa ni ppura iloo
ka hai ake ki Pilate: “Te henua e usuusuhia
te tama nei ki ana akonaki e kauake
ki laatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai

te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei ni kaamata mai iloo i Galilee aa te nei ku tae mai ki te kina nei.”

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ Ite saaita Pilate nilono ite taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, “Te nei setama i Galilee?”

⁷ Teenaa itana saaita ni iloa maa Jesus setama ite matakaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo ki naa tama naa ki taakina Jesus ki Herod, i Herod e noho i Jerusalem ite saaita naa. ⁸ Herod ni hiahia iloo itana saaita ni kite i Jesus, ia ia nilono inaa taratara te henua i Jesus, aa aia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia ki kite i Jesus e hakasura naa mirakol Te Atua.

⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, te vana ia Jesus ni see hai taratara ni haka ahe ake kia ia.

¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa nittuu ite kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee anasara.

¹¹ Teenaa huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Jesus. Naa tama naa ni hakahuria laatou Jesus ki te kahu naa tuku raa no haka ahea hoki ki Pilate.

¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haaeo kilaaua. Aa ite aso naa loko i raa laaua ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate ni kave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, ¹⁴ teenaa mee ake iloo peelaa kilaatou, “Te tanata nei etoomai kootou kiaa nau i kootou ehai maa

te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau ekite maa te tama nei see haisara inaataratara kootou emee ia ia.

¹⁵ Ttama nei ni hakahea mai Herod kiaa nau ia ia ekite hoki maa ttama nei see haisara. Teena nau emmata maa ttama nei see hai vana nimee teelaa etau ma ia ki haia ki mate.

¹⁶ Te nei nau ma ki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa kutiake ki hano.”

¹⁷ [I naa setau hakkaatoa, ite ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki ffana se karapusi tokotasi i naa Jew raa no hakahea atu ki laatou.]

¹⁸ Naatama hakkaatoa ettuu ite kina naa ni hakatoo hakapaa no tanitani varo atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!”

¹⁹ Barabas nipponotia kiloto te hare karapusi ia ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teena a ia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai ma ki tiiake ia Jesus ki hano, teena taratara ake hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa.

²¹ Tevana ia naatama naa ni ffuri atu no tanitani varo peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

²² Teena kittao atu Pilate te ttoru ana saaita no mee ake ki naa tama naa, “Aiaa? See ssara peehea ttama nei nimee? Nau seai taku mee ekite ittama nei teelaa e tau ma ia ki haia ki mate! Nau ma ki vanaake ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa kutiake ki hano.”

²³ Tevana ia naatama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo ki tuukia Jesus ki te kros. Laatou ni haihai no lavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teena tuku atu iloo Pilate ki te fiffai naatama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa a ia Barabas,

te tama ni karapusina iaa ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman, aa iaa ia hoki nitaa tana tama no mate. Jesus iaa ni tiiake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Tesaa ita Jesus ni taakina naa soldia te kaaman Rome ki toa no taia raa, laatou ni tiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ E tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto ite kuturana naa ni mmate hakaoti inaattani laatou iaa Ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou see ttani alloha iaa nau; kootou kittani alloha ikootou soko kootou aa inaa tamalliki kootou. ²⁹ Ite aa inaa aso raa makissura iho, teenaa te henua ma kitaratara peela, “Teenei se mannava peehea naa haahine epoka, naa haahine seki hannau mai iloo nitamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo nitamalliki maa laatou!” ³⁰ Teenaa kote ssao te henua ma kittani atu ki naa mouna, “Ssina mai no taaona maatou!” aa ki naa tamaa mouna raa, laatou ma kittani atu peela, “Uhia maatou!” ³¹ Ite aa, ki mee maa te henua esosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee kote laakau

☆ **23.30** Hos 10.8; Rev 6.16

koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”

³² E mee hoki tetakarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina hakapaa ma Jesus ki toa no taai. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina ettapa ma ko “Te Ivi te Pisouru” raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa tetakarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peela, “Tamana, aroha i naa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei.”✧

Teena naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua ni ttuu ka ttoka i naa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peela ki Jesus, “Ki mee maa ia ko te Mesaea maaoni Te Atua ni hakamaatino raa, aia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakassaoria aia!”✧

³⁶ Aia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,✧
³⁷ ka tautaussua ake peela, “Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko koe!”

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KOTE TUKU NAA JEW.”

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, “E aa? Koe naa sei

ko te Mesaea? Hakasao ia koe aa koe ku hakasaoria maaua hoki!”

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo telaa tama no nutua: “Koe see mataku i Te Atua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee kottama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei ia ni see haisara ni mee.” ⁴² Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, “Jesus, too saaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu ia nau!”

⁴³ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Te aso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka.”*

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Te saaita telaa ni tae kite ssao te kkai raa, te henua ni pouuri no tae iloo ki te ttoru itelaasuru, ⁴⁵ teenaa itelaa raa ni see tii. Aa te maro etautau kappui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi elua.✧

⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, “Tamana, nau e tiiake atu taku ora ki moe i oo rima!” Itana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate.✧

⁴⁷ Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite i naa vana e mee nei raa, a ia ni hakanau i Te Atua ka mee tana taratara peela, “Ttama nei maaoni ni see haisara ni mee. Ttama nei se tama e taukareka!”

⁴⁸ Naa tama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata i Jesus ku taia raa ni kkite i naa vana ni ssura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare

* **23.43** te kina e taukareka te Nohorana naa tama ettonu naa ora laatou ✧ **23.45** Ex 26.31-33 ✧ **23.46** Ps 31.5

ka ttani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naa tama teelaa ni illoa hakaraa oi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakammao ka ttoka i naa vana e mee naa. ☆

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Teelaa setanata, tana inoa ko Joseph. Aia setama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Tetanata naa setama etonu aa esosorina taukareka, aa aia enoho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia setama inaatama hakamaatua naa Jew raa, aia ni see hiihai ki naa vana naa tama laatou naa ni mee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia e mee ma kitoa aia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hoou. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoou e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki haitama ku oti te hakamoeria iloto. ⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa i te laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite i naa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua.

⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laatou ni hakamalolloo i te aso te Sabat, i teenaa ni taratara naa Loo Moses. ☆

☆ **23.49** Lk 8.2,3 ☆ **23.56** Ex 20.10; Deut 5.14

24

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ I te tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laatou ni hakamate raa ka oo ki te kava. ² Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu eppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. ³ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto, araa nei laatou ni see kkite maa te haitino TeAriki Jesus emoe iloto. ⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo i te vana laatou e kkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laatou i te takarua taanata kuttuu ake i te vasi laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila. ⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu kilaro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa kilaatou, “Ai kootou esessee ai i te tama e ora i te kina naa tama ku oti te mmate?” ⁶ Ttama naa ku sei i te kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria i te mate! Kootou mannatu i tana taratara ni kauatu ki kootou i tana saaita ni noho i Galilee: ⁷ “Ttama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara; A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora.”[✠] ⁸ Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, i teenaa ni taratara Jesus ni mee imua. ⁹ I te saaita naa haahine naa ni ahemai i te kava raa, laatou ni hakaea naa mee nei hakkaatoa ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disai pol aa ma aaraa tama ettaka laatou.

✠ **24.7** Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-33

10 Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary tetinna James; laatou ma aaraa haahine ettaka ma laatou naa ni hakaeta naa mee nei ki naa aposol. 11 Araa nei naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, ilaatou e hakannoo maa teenaa ni taratara vware koi. 12 Tevana iaa Peter ni masike no tere iloo kite kava. Aia ni hanatu no hakatui iloo ki loto te kava, teenaa kite iloo a ia inaa mmoe mai naa maro ni mmuni te haitino Jesus raa soko laatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo kihare ma te kau mannatu, iaa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

*Te takarua disaipol e sassare ki Emaus
(Mk 16.12-13)*

13 I te aso naa hoki, te takarua inaa tama e tautari i Jesus raa ni sassare ka oo kite tamaa matakaaina ettapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael itana mmoo i Jerusalem, 14 teenaa te takarua naa ni sassare ka hai taratara inaa vana hakkaatoa ni mee naa. 15 Te saaita takarua naa e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou ka oo hakapaa; 16 te takarua naa ni kite iaa Ia, tevana iaa laaua ni haia ki see mmate laaua maa teelaa ko Jesus. 17 Jesus ki mee ake, “Koorua e sassare ka hai taratara i te aa?”

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroha atu ki Jesus. 18 Teenaa te tama tokotasi i te takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, “Te nei pee ko koe koi soko koe ni hanake ki Jerusalem teelaa see iloa inaa vana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?”

19 Jesus ki vasiri ake, “Ni vana peehea ni mee naa?”

Te takarua raa ki mee ake, “Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A Ia naa se pure TeAtua, e haimahi ana taratara aa ni hakassura naa mahi TeAtua imua naa karamata TeAtua aa ma te henua hakkaatoa. 20 Naa maatua hakamaatua aa ma aaraatama hakamaatua maatou nikauake laatou te tama nei ki te hakamau Rome raa kitukua ki mate, teenaa a Ia nituukia ki te kros raa no mate. 21 Maatou nitaohi manava maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kanohenua Israel. Aa te nei naa aso raa kutoru imuri tana saaita ni mate. 22 Ite aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine ettaka ma maatou; naa haahine naa ni oo kite kava ite tahaata, 23 tevana iaa laatou nisee lave te haitino Jesus. Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou ekkite inaa ensol. Teenaa maa naa ensol raa etaratara ake maa Jesus e ora. 24 Aaraa tama i maatou ni oo kite kava no kkite maa te haitino Jesus ku sei maa oni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine.”

25 Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua ku vvere hakaoti! Koorua kullono nataa peehea ina taratara hakkaatoa naa pure TeAtua raa ni mee imua! 26 Koorua see illoa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki oti raa ku hakanau TeAtua iaa Ia itelani?” 27 Teenaa akonaki ake iloo Jesus inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, e kaamata inaa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa TeAtua ni sissii imua.

28 Te saaita laatou ni tauppiri atu ki te matakaaina Emaus raa, Jesus ni mee ma ki hakaraka koi ka hano, 29 araa nei te takarua naa ku ffuri atu no mee ake kiaa ia, “Kau kinnoho taatou i te kina nei; telaa raa ku suru aa te henua ku taupiri ki poouri.” Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. 30 Te saaita laatou ni nnoho kikkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, araa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa. 31 Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa teelaa ko Jesus, teenaa seai lokoi Jesus imua laaua. 32 Takarua naa ni ffuri no taratara soko laaua peelaa, “Teelaa see hii hakannoo peehea taaua i naa taratara mai ttama nei i te ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?”

33 Te takarua naa ni massike lokoi i te saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laaua nioo nollave i te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol ennoho hakapaa ma aaraa tama, 34 ka taratara peelaa, “TeAriki ku oti te masike maaoni i te mate! A Ia ni hakasura ki Simon!”

35 Teenaa taratara ake iloo te takarua raa i te hakasura ake ana Jesus ki laaua i te ara e hano ki Emaus, aa i laaua ni mmate maa teelaa ko Jesus i tana saaita ni ttohi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

36 Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, TeAriki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, “Te laaoi TeAtua ki noho ma kootou.”

37 Naa tama naa ni mattaku iloo ilaatonu ettou maa laatonu ekkite te mouri. 38 Teenaa ki mee ake Jesus kilaatonu, “Sevana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? 39 Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Teenei ko nau! Kootou kka pa mai no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, ite mouri raa see hai haitino peenei.” 40 Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima kilaatonu.

41 Naa tama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatonu ni se ettou maa Jesus ku ora maa oni. Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatonu, “Kootou e hai kaikai i te kina nei?” 42 Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. 43 Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

44 Teenaa mee ake iloo Ia peela kilaatonu, “Teenei ko naa mee nei te laa ni taratara atu nau itaku saaita ni noho taatonu. Nau ni vana atu maa naa taratara hakkaatoa e takkoto i naa Loo Moses, naa Pure Te Atua, aa ite laupepa naa ahu David, te laa e taratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino maa oni.”

45 Teenaa ako ina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraa oi laatonu i naa taratara te Laupepa Tapu.

46 Jesus ki mee ake, “Teenei naa taratara e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu no taia ka mate, aa ite ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki. 47 Teenaa te taratara e mee maa Te Atua e uii naa haisara naa tama e ffuri naa manava laatonu no tii ake naa haisara laatonu raa, ki tarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem. 48 Kootou ni kkite ina vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau

e hiihai maa kootou ki hakaēa ake ki aaraa tama i naa mee naa. ⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou ki nnoho ka ttari i Jerusalem ki tae atu TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou.”☆

Jesus ku toa ki te lani

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo ki te kina e taupiri atu ki te matakaaina Bethany. I te saaita laatou ni ttae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna no taku iloo ki TeAtua, teenaa ki mmata ake hakaraaoi TeAtua ki naa tama naa.☆
⁵¹ Itana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha inaa tama naa ka toa ki te lani.
⁵² Teenaa ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa nittaka peenaa i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North
Solomons Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022

78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1